

Mas tednik

Kronika

kulturno - politično glasilo

svetovnih in domačih dogodkov

LETO XII./ŠTEVILKA 10

CELOVEC, DNE 10. MARCA 1960

CENA 2.— SILINGA

Koroški Slovenci - evropsko vprašanje

Te dni se mudijo slovenski zastopniki zopet na Dunaju ter pri vladi zahtevajo naše pravice, kot poročamo na drugem mestu. Vprašanje koroške manjšine pa zaima mnogo širše kroge, je vprašanje, ki vselej zbuja mednarodni odmev in je eden izmed perečih evropskih problemov. Zato mu je pred kratkim »New York Times«, največji časopis na svetu in o katerem je znano, da ima ozke stike z ameriškim zunanjim ministrom, posvetil koroškim Slovincem daljši članek, ki ga objavljamo.

Slovenci zahtevajo pravice v Avstriji

Dunaj, 27. februarja. — Voditelji slovenske manjšine v Avstriji ojačujejo svojo borbo za popolno izvršitev njihovih skupnih pripadajočih pravic, med tem ko se približuje čas obiska avstrijskega zunanjega ministra Bruna Kreiskega v Beogradu. V zadnjem času so postajali vedno pogostejši tozadevni članki v slovenskem tisku, ki izhaja na Koroškem, najjužnejši deželi Avstrije, kjer živi večina Slovencev. Koroška in jugoslovanska Slovenija imata skupno gorsko mejo.

Govori se, da živi na Koroškem okrog 40.000 prebivalcev slovenske narodnostne pripadnosti, ki še vedno govorijo svoj jezik. Voditelji manjšine pa pravijo, da je ta številka ne daje resnične podobe. Oni trdijo, da je veliko število Slovencev bilo ponemčenih z gospodarskim in upravnim pritiskom po letu 1920, ki je prisodil to ozemlje Avstriji.

Časopisi v deželni prestolnici

Slovensko časopisje izhaja v Celovcu, glavnem mestu Koroške, in ondi je tudi sedež nekaterih slovenskih organizacij.

Predvidoma bo dr. Kreisky prihodnji mesec obiskal Beograd, da ondi razpravlja o različnih še nerešenih vprašanjih med avstrijsko in jugoslovansko vlado. Ta vprašanja obsegajo tudi jugoslovanske materialne zahteve proti Avstriji in avstrijske materialne zahteve proti Jugoslaviji. Obe skupini zahtev izvirata iz druge svetovne vojne.

Jugoslovanska vlada je ob nekaterih prilikah zahtevala od avstrijske vlade, da izvrši državno pogodbo iz leta 1955, ki zagotavlja slovenski manjšini na Koroškem pravico do lastnih srednjih šol ter priznanje slovenščine kot enega izmed obeh uradnih jezikov na Koroškem. Drugi jezik je nemščina.

Pogodbo so podpisale zasedbene sile

To pogodbo so poleg Avstrije podpisale zasedbene sile: Združene države, Velika Britanija, Francija in Sovjetska zveza. Ona je obnovila avstrijsko državno neodvisnost ter ozemeljsko celovitost, v zameno za določene obveznosti in obljube z avstrijske strani. Med temi so bile tudi pravice enakosti za slovensko in hrvatsko manjšino.

Člen 7 državne pogodbe daje Slovincem praktično enake pravice, kot jih zahtevajo Južni Tirolci na podlagi avstrijsko-

italijanske pogodbe v Parizu. Tudi ta pogodba je bila podpisana po drugi svetovni vojni.

Avstrijska vlada se je zavzela za zahteve Južnih Tirolcev in grozi, da bo to vprašanje iznesla proti Italiji pred glavno skupščino Združenih narodov, kljub temu, da so vlade Združenih držav, Velike Britanije in Francije odklonile svojo podporo temu koraku.

Tito se izogiblje grožnji z Združenimi narodi

Vlada maršala Tita je sicer pozvala Avstrijo, da izvrši člen 7, vendar ni nikdar pokazala namena spraviti to vprašanje pred Združene narode.

Člen 7 državne pogodbe je sestavljen iz

Slovenski zastopniki pri kanclerju

Dunaj, 8. marca (APA). Uradno sporočajo: Zvezni kancler ing. Raab je danes sprejel delegacijo Narodnega sveta Koroških Slovencev in Zveze slovenskih organizacij na Koroškem, ki so mu iznesli svoje želje glede zakona o rabi uradnih jezikov pri sodiščih in glede zakona o manjšinskem šolstvu ter izročili zveznemu kanclerju ustrezne pismene predloge. Zvezni kancler je izjavil, da bo obvestil zvezno vlado o tem razgovoru z manjšinskimi zastopniki ter predal sprejete predloge pristojnim ministrstvom.

Toliko uradno poročilo. Po telefonu pa smo sprejeli nadaljnje podrobnosti.

Narodni svet koroških Slovencev zastopata njegov predsednik prof. dr. Valentin Inzko in g. Franci Mertel iz Brnce.

Razgovor pri zveznem kanclerju ing. Raabu je potekel v zelo dobrem ozračju in stvarno. Slovenski predstavniki so poudarili, da so vsa bistvena vprašanja v zvezi s čl. 7 državne pogodbe še odprta ter da tvorijo izpolnitev teh po avstrijski vladi sprejetih obveznosti eno celoto.

Slovenski zastopniki so bili sprejeti nato pri pravosodnem ministru dr. Tschadeku, kateremu so do podrobnosti razložili nedostatke sedanjega zakona o rabi slovenskega uradnega jezika na sodiščih. Slovenščina je omejena samo na tri podkaravanske sodne okoliše, podrobne določbe tega zakona so pa take, da si bo vsak Slovenec premislil zahtevati rabo slovenščine, kajti s tem bi si gotovo povzročil samo podaljšanje postopka, večje stroške, predvsem zaradi prevajanja in uporabe tolmačev in poslabšanje svojega pravnega položaja. Ta zakon namreč ne nalaga sodnikom dolžnosti znanja slovenščine in je v

petih odstavkih. Bistveni so drugi, tretji in četrti odstavek. Drugi odstavek pravi, da »imajo Slovenci in Hrvati pravico do osnovnošolskega pouka v slovenskem oz. hrvaškem jeziku ter do sorazmernega števila lastnih srednjih šol. V tej zvezi bodo pregledani šolski učni načrti in ustanovljen poseben oddelek šolske nadzorne oblasti za slovenske in hrvatske šole.«

Tretji odstavek pravi, da »bosta slovenski oz. hrvaški jezik priznana kot uradna jezika dodatno k nemščini. V mešanih okrajih bodo krajevna imena in napisi tako v slovenskem oz. hrvaškem kakor tudi v nemškem jeziku.«

Enaka udeležba na službah

Četrti odstavek določa enokopravnost glede zasedbe služb v upravnem in sodnem aparatu.

Dne 17. marca lani je avstrijski državni zbor pozval vlado, da do 30. junija 1960 predloži zakon o manjšinah, ki bo urejal šolsko vzgojo v slovenskem jeziku, ako se bodo starši izjavili za ta jezik.

Voditelji slovenske manjšine so to »subjektivno« obravnavanje vprašanja označili kot poskus izogniti se izvršitvi člena 7 državne pogodbe.

nasprotju s temeljnimi načeli sodnega postopka, v prvi vrsti neposrednosti, to je, da mora biti sodnik več jezikov, v katerem uraduje ter da se mora neposredno sporazumevati s pravočinoimi se strankami.

Toda gospod minister ni imel nobenega razumevanja za slovenske razloge. Med drugim je izjavil, da je bila uvedena slovenščina v treh sodnih okrajih samo kot poskus. Ta poskus pa mu je pokazal, da se skoraj nihče ne bo posluževal slovenščine.

Deželnozborske volitve so za nami

Mnogo hrupa za nič

Deželnozborske volitve, dne 6. marca so za nami. Vse stranke so se povrile v deželni zbor z istim številom mandatov, kot so ga imele poprej, in kot je že bilo v vsakem primeru razvidno iz kandidatnih list, tudi s starimi obrazy. Zato se ljudstvo sprašuje, čemu ves ta hrup in volilna kampanja, ki je stala milijone, ko itak vse ostane kot je bilo. Razdelitev mandatov je naslednja:

Socialistična stranka (SPOe) — 126.094 glasov — 18 poslancev,
Ljudska stranka (OeVP) — 86.454 glasov — 12 poslancev,
Stranka neodvisnežev (FPOe) — 38.735 glasov — 5 poslancev,
Komunistična stranka (KPOe) — 7.770 glasov — 1 poslanca.

Podrobne volilne rezultate prinašamo na 8. strani.

Vse stranke so seve po končanih volitvah proglasile svojo zmago, vendar že bežen pogled na volilne rezultate kaže, da ljudstvo z marsičem ni zadovoljno. Te volitve označuje najnižja volilna udeležba po vojni, namreč samo 86 odst., dočim se je prej volilna udeležba vedno gibala nad 90 odst. Od 303.071 volilnih upravičencev je šlo v deželi volit samo 263.560 volilcev. Prav posebnost niza pa je bila udeležba v Celovcu — mestu ter v okrajih Celovec-dežela, Beljak-dežela, Velikovec in Šmohor, t. j. na dvojezičnem ozemlju, in sicer v krajih, kjer žive večini Slovenci. Skupno je v omenjenih volilnih okrajih ostalo doma 22.360 volilcev, dočim v gornjekoroških okrajih ni šlo volit le 17.151 oseb. Očividno je bila volilna udeležba v južnem delu dežele znatno manjša kot v severnem.

Mali obmejni promet z Jugoslavijo

Ob priliki bližnjega obiska avstrijskega zunanjega ministra dr. Kreiskega in državnega tajnika dr. Gschnitzerja v Beogradu bo podpisan med drugim tudi sporazum o malem obmejnem prometu, o čigar besedilu sta se obe vladi že sporazumeli. Za prebivalce obmejnega ozemlja na avstrijski in na jugoslovanski strani bodo izdajali prelaznice, ki bodo dovoljevale njihovim imetnikom bivanje na drugi strani meje za čas do 60 ur, to je dveh in pol dneva. Prehod meje bo dopusten na naslednjih točkah: na železniških obmejnih postajah Špilje—Št. Ilj, Pliberk—Prevalje, Labud—Spodnji Dravograd, in Področica—Jesenice; za cestni promet pa Luša—Koprivna ter Št. Lenart—Sv. Duh. (Najbrž so ti prehodi mišljeni dodatno k že doslej dovoljenim cestnim obmejnimi prelazom, op. ur.)

ne. On ima vtis, da uvedbo slovenskega uradnega jezika na sodiščih zahtevajo samo predstavniki slovenskih organizacij, dočim je prebivalstvo sploh noče. Sicer pa je gospod minister mnenja, da ljudje itak znajo zadosti nemško, po drugi strani pa bi bilo neverjetno, da bi kdo znal toliko knjižne slovenščine, da bi mogel z njo nastopati pri sodiščih!

Na ugovor slovenskih zastopnikov, da pomanjkljivo znanje pismene slovenščine ni taka ovira, ki bi ljudi odvrčala od rabe svojega materinega jezika na sodiščih, pač pa gori omenjene določbe zakona samega, sicer pa večina slovenskega prebivalstva sploh nima možnosti posluževati se slovenščine na sodiščih, ker razen pri sodiščih v omenjenih treh okrajih zakon sploh ne dovoljuje rabe slovenščine na sodiščih. Nato je minister odsekal »Vendar ne morem siliti sodnikov, da bi uporabljali slovenščino.«

Slovenski predstavniki so izjavili, da bodo sedanji zakon tudi vnaprej odklanjali.

V sredo popoldne je bila tiskovna konferenca za avstrijske in inozemske novinarje, v četrtek dopoldne pa je bilo slovensko odposlanstvo sprejeto pri prosvetnem ministru dr. Drimmlu, pri podkanclerju dr. Pittermannu in na zun. ministrstvu.

V nedeljo, 13. marca, za god pokojnega škofa dr. Gregorija Rožmana, bo Kat. prosveta v Celovcu priredila ob dveh popoldne v Kolpingovi dvorani

Žalno proslavo za škofom Rožmanom

S P O R E D :

1. Žalostinka — poje šmihelski cerkveni zbor;
2. Spomini na škofa Rožmana — govori preč. g. župnik Alojzij Vauti;
3. Tri pesmi — poje šmihelski cerkveni zbor;
4. Barvne slike iz življenja, smrti in pogrebnih slovesnosti v Clevelandu in Lemontu, združene z zvočnim trakom žalne proslave v radio Cleveland in Slov. narodnem domu.

Vsi iz Celovca in vse Koroške prisrčno povabljeni, da tudi mi počastimo spomin našega velikega koroškega rojaka.

Politični teden

Po svetu . . .

Eisenhowerjeva turneja po Južni Ameriki

Ameriški predsednik Eisenhower je zaključil svoje 20.000 km dolgo potovanje po Južni Ameriki, kjer je obiskal 4 najvažnejše države tega velikega kontinenta, namreč Brazilijo, Argentino, Čile in Urugvaj. Njegovo potovanje je na splošno uspelo, kajti Eisenhowerja je narava obdarila z odličnim nastopom. Vendar s tem samo ni moč rešiti globljih problemov, ki tarejo odnose med Severno in Južno Ameriko. Vsekakor pa je Eisenhowerjev obisk v južnoameriških državnikih zapustil vtis, da ima severnoameriška vlada resno voljo, priskočiti svoji »latinski sestrice«, kot se obe istoimenski celini radi imenujeta, na pomoč pri gospodarskih težavah, s katerimi se bori razsežna, bogata, a tehnično in gospodarsko zaostala Južna Amerika, kjer obstajata družno poleg drugega največja beda in največje razkošje. In prav neurejene gospodarske prilike, zaostalost in bedo izkoriščajo agitatorji komunizma. Zato bo v bodoče ameriška vlada temu delu sveta posvečala večjo pozornost.

Hruščev je tudi napreden

Sovjetski ministrski predsednik Hruščev pa je končal svoje veliko potovanje po Aziji, ki ga je poneslo v Indijo, Indonezijo ter na povratku v Afganistan. Glavni namen tega potovanja je bil, potolažiti in pomiriti azijske narode, ki so postali nezaupljivi zaradi kitajske grabežljivosti po sosednjih ozemljih. Iz meseca v mesec postaja v mednarodni politiki »veliki komunistični bratec«¹ Sovjetske zveze, kot posmehljivo imenujejo Kitajsko, vedno večja nadlega za Sovjetsko zvezo. Kitajski komunistični gospodarji v Pekingju so si postavili za cilj, da iz dotlej nemočnega orjaka, ki združuje 600 milijonov duš (po cenitvah, kajti natančno Kitajcev še nihče ni preštel) z raznimi komunističnimi »konjskimi zdravili«² nanaglo preobrazi v modernega gosposkega in vojaškega korenjaka. Kitajska vojaška sila je v zadnjih letih precej narastla, tudi industrializacija napreduje, tako da začenja to oblastnike v Moskvi že skrbeti, kajti vseh Rusov in drugih prebivalcev Sovjetske zveze je samo 200 milijonov . . . Kitajski posegi po sosednjih pokrajinah, v zadnjem času posebno po obmejnih predelih Indije, pa kažejo, da poskušajo rastoči kitajski velikan rabiti že kar svoje prve zobe. Zato je Hruščev bil povsod posebej blagovolen, toda kdo danes veruje le lepim besedam? Njegova posojila so sicer vzeli, toda z nezaupanjem, tako v Indiji, kot tudi v Indoneziji, dočim Burmanci sploh niso pokazali zanimanja za kako povečanje stikov s Sovjetsko zvezo.

Na poti domov se je Hruščev ustavil še v Afganistanu, ki pa že meji na Sovjetsko zvezo. Ondi sovjetski strokovnjaki grade ceste, letališča in mostove. Tudi tu je Hruščev igral dobrodušnega strička, češ, znam biti tudi miroljuben.

Rdeči car gre v Pariz

Sovjetski rdeči car pa ne bo imel dolgega počitka doma. Za 15. marec je napovedan njegov obisk v Parizu, kamor ga je povabil francoski državni predsednik general de Gaulle.

Napoved prihoda »milega«³ sovjetskega gosta je povzročila precej sitnosti. Da zavaruje njegovo življenje, je francoska policija že začela z letali odvažati razne tujce iz Pariza na samotno, divjo Korziko, slikoviti otok v Sredozemskem morju, ki je domovina slavnega Napoleona, a v tem letnem času ne nudi gostom nobenih prijetnosti. Med okroglo 1000 teh neprostovoljnih »izletnikov«⁴ so ruski emigranti, poljski, romunski, češki in jugoslovanski begunci, ki bi po mnenju francoske policije utegnili Hruščevu streči po življenju. Posebno številni so med njimi Hrvatje, kot s pridatkom pikrosti poroča londonski »Times«⁵ v dopisu iz Pariza. Že nekaj tednov se mu di v Parizu sovjetski policijski general Saharov, ki je prinesel kar s seboj spisek »nevarnih«⁶ ljudi. Zanimivo je, da se ta spisek do pičice sklada s seznamom francoske policije.

Francoski katoliški krogi so obisk sovjetskega veljaka obsodili. Škofje so napovedali za čas obiska Hruščeva molitve za »molčečo Cerkev«, dočim se je papeški

nuncij, kardinal Marella, izmotal iz zadrege tako, da je odstopil in odpotoval v Rim. Računati je, da se Sv. stolici ne bo prav nič mudilo z imenovanjem novega nuncijskega doyen, to je starešina diplomatskega zbora in bi kot tak moral Hruščevu izreči dobrodošlico na svečanem diplomatskem sprejemu.

. . . in pri nas v Avstriji

Pepelnišna sreda in prazen žep

To velja ne le za posameznika, ampak tudi za državo in ni slučaj, da je prva zadeva, s katero so se morali ukvarjati politiki po koncu pustnega veselja, vprašanje cen in mezd. Paritetični komisiji za cene in plače je bilo predloženih kar 33 zahtev po zvišanju plač, ki jih je po veliki večini odklonila. Najtežja med njimi je zahteva stavbinskih delavcev, ki zahtevajo znatno povečanje plač, ker so cene življenjskih potrebščin med tem tako zrastle, da je povišanje neizogibno.

Kanceler Raab je poskušal spor rešiti v posebnem razgovoru s predsednikom glavne delavske organizacije (OeGB) Olahom, toda brez uspeha. V svojem tedenskem radijskem govoru je kanceler Raab izračunal, da bi zahtevano povišanje stavbinskih plač povzročilo 5 odst. zvišanje celotnih gradbenih stroškov. To bi v prvi vrsti prizadelo gradbene načrte javnih ustanov, kajti spravilo bi v nered vse proračune, ki temeljijo na sedanjih cenah in plačah. Najtežje bi bila prizadeta gradnja stanovanj, ker bi jih morali graditi vsaj 1000 manj. Na tem področju govori Raab ne kot politik, ampak kot strokovnjak, saj je po poklicu gradbeni inženir in je lastnik cvetočega gradbenega podjetja.

Kljub vsej strokovnosti pa ima zahteva stavbinskih delavcev in splošno vse zahteve po zvišanju plač tudi politično ozadje. Socialisti poskušajo na tem neprijetnem področju, ki prizadeva velike množice volilcev, prisiliti novo vodstvo OeVP do nepopularnih stališč. Odklanjanje zahtev po zvišanju plač je vedno zoprno, kajti s tem si tista stranka, ki zastopa tako stališče, nakoplje nase jezo množice delavcev. Zato poskuša sedaj OeVP svoj odpor proti zvišanju plač utemeljiti s tem, da bi to šlo končno na breme vsega prebivalstva brez razlike, to se pravi, spravilo bi v gibanje sedanje ravnovesje cen in plač, kajti vsakemu zvišanju plač sledi zvišanje cen, ako zvišanje plač ne spremlja sorazmeren porast produktivnosti dela.

Minuli torek se je zopet sestala paritetična komisija. Kanceler Raab je na tej seji predlagal zaporo cen in plač na sedanjih ravni za vse leto 1960, socialisti so pa bili pripravljeni pristati na zaporo šele po ugoditvi njihovih zahtev, ali skratka poviša-

nje plač in zaporo cen na stari ravni, kar je seveda OeVP odklonila.

Tudi glede bolniških blagajn ni še prišlo do sporazuma. Posebna ministrska komisija, ki se mora baviti s tem vprašanjem, ni prišla daleč. Delavske zbornice predlagajo, da bi naj država iz svoje blagajne povrnila bolniškim blagajnam gotove izdatke (prispevke materam in pod.). Zopet hočejo prevaliti breme na vse državljane. Zelo malo verjetno je, da bi finančni minister na te predloge pristal, čeprav se bliža čas izteka sedanjih pogodb med bolniškimi blagajnami in zdravniki. Te veljajo namreč samo do 31. marca.

Kreisky in Gschnitzer v Varšavi in Bonnu

Zunanji minister dr. Kreisky je obiskal Varšavo, kjer so ga zelo prijazno sprejeli, kajti je to prvi obisk po vojni kakega avstrijskega ministra v poljski prestolnici. Razen različne politične ureditve ne ločijo Avstrijo in Poljsko kaki posebni spori. Avstrija je po svojem tedanjem zunanjem ministru Figlu sicer odklonila načrt poljskega zunanjega ministra Rapackega o »demilitarizirani coni«⁷ v Srednji Evropi, vendar je Kreisky to odklonitev svojega predhodnika nekoliko omilil, češ da bi morali za tako nevtrarno področje med obema blokoma najprej biti ustvarjeni potrebni predpogoji, to je splošna razorožitev, ne pa le delna, to je omejena na določeno področje v Srednji Evropi. Poljakom je bil avstrijski obisk dobrodošla prilika, da pokažejo zopet svoje simpatije do Zapada, ki jih pa spričo danih razmer ne morejo spremeniti v politična dejanja.

Iz Varšave sta se dr. Kreisky in dr. Gschnitzer podal v Bonn, kjer so ju pa na zunaj sprejeli še bolj slovesno. Presenečena Avstrija sta se čudila številnim avstrijskim barvam, v katere je bilo odeto vse mesto ob njunem prihodu, kajti zadnje čase je razmerje med Dunajem in Bonnom precej hladno, v prvi vrsti zaradi nove politike dr. Kreiskega, ki mu v Bonnu očitajo protinemško miselnost in namen približati se vzhodnemu bloku. Šele ko sta si dr. Kreisky in dr. Gschnitzer te barve podrobneje ogledala, sta ugotovila, da niso namenjene njima. V istem času se je namreč mudil na obisku v Bonnu državni predsednik Vidal iz Čila in ta južnoameriška država ima zastavo, ki je močno podobna avstrijski. Zapadnonemško časopisje je pisalo, da sprejemajo avstrijskega gosta sicer prijazno, pa tudi z nezaupanjem. Poleg gotovih razlik v osnovnih vprašanjih razmerja do Vzhoda ločijo pa Bonn in Dunaj gotova gospodarska vprašanja, kot dolžnost Avstrije glede povračila židovske imovine ter odškodnina pregnancem nemške narodnosti iz jugovzhodne Evrope (Volksdeutsche), katere bi po mnenju Dunaja morala odškodovati za utrpjene premoženjske izgube Zapadna Nemčija, v Bonnu pa mislijo, da bo kot nemška država tudi Avstrija nosila svoj delež na tej posledici druge svetovne vojne.

KULTURNI OBZORNIK

Načrti celovškega gledališča

V razgovoru s predstavniki celovških listov je minuli četrtek gledališki intendant O. H. Böhm podal pregled dosedanjega dela mestnega gledališča, ki ob enem služi vsej deželi, ter v kratkih potezah nakazal delovni program za preostali del sezone. Kljub gripi in nekaterim drugim oviram pa je dosedaj program potekal v redu in je število predstav in gledalcev znatno narastlo: v času od 1. septembra 1959 pa do 29. februarja je bilo skupno 30 predstav, v primeri z istim razdobjem lanskega leta pa je obiskovalcev bilo celo več, kar vsekakor dokazuje, da je bila tako izbira programa obiskovalcem všeč, po drugi strani je pa to povečanje sad naporov ansambla ter dobre propagande.

V začetku aprila bomo imeli po zelo, zelo dolgem času priložnost zopet videti v Celovcu Donizettijevo opero »Lucia di Lammermoor«, v kateri bosta nastopila dva italijanska solista ter pela svoje partije v italijansčini. Sredi maja bomo dobili Wagnerjevega Lohengrina, tudi s prvovrstnimi gosti.

V prihodnjem letu bomo pa v opernem ansamblu imeli precej novih moči, pač pa ostanejo od najboljših letošnjih solistov tudi prihodnje leto pri nas Donna Pegors, Pacher in Conradt.

Na programu so nadalje še naslednje operete: Ogrska svatba (Ungarische Hochzeit), Gasparone in »Na zelenem travniku«⁸ (Auf der grünen Wiese).

Dramski program pa nam obeta poleg komedije »Med nama«⁹ (Unter uns beiden) Vicki Baumove in Fodorja še St. John Ervinovo »Prvo gospo

Selby«, Sartove »Umazane roke«¹⁰ ter eno Shakespearejevo delo. Nadalje velja omeniti burko »Rop Sabink«, »Na dan kot vsak drugi«¹¹ ter »106. rojstni dan«¹² v proslavo odrskega jubileja Grete Bittner.

Nekaj posebnega bo pa gostovanje »Berliner Schaubühne«, ki nam bo pokazala zelo sodobno Anouilhovo komedijo »General Quischothe«, o kateri pravijo, da je vsaka sličnost z generalom De Gaulleom samo slučajna. V glavnih vlogah Matthias Wimmann in vrsta drugih vrhunskih igralcev. Z najnovejšo angleško dramatikom nas bo seznanil »Pogled nazaj v jezi«, čigar avtor Osborne spada v sodobno generacijo takozvanih »jeznih mladeničev«. Osbornova dela so v minulih letih že izvajali na Dunaju pa tudi v Trstu in Ljubljani, zato je prav, da pride »jezni mladenič«¹³ tudi enkrat v Celovec.

Intendant Böhm je končno omenil, da se bodo prihodnje leto končno le začela prenovitvena dela na gledališki stavbi, ki postajajo že naravnost neodložljiva. V smeri proti bojevnikiemu spomeniku bo prizidan nastavek, v katerem bodo našle streho potrebne delavnice in drugi prostori, leta 1962 pa bodo pristopili k obnavljanju glavnega poslopja. Deželno-mestni odbor se je z zadevo že sprijaznil, načrte že pripravljajo in dežela namerava prispevati 1,2 milijona šil. Uprava upa, da zveza ne bo manj širokogrudna, posebno spričo ogromnih vsot, ki so jih v zadnjih letih izdali za gledališča na Dunaju, za svojevrstno festivalsko gledališče v Salzburgu in za obnovo gledališča v Gradcu?

SLOVENC

doma in po svetu

Celjske Mohorjeve knjige 1960

Mohorjeva družba v Celju je za leto 1960 izdala naslednje knjige:

Koledar, ki poleg nekaterih zaradi časovnih in političnih razmer vnešenih člankov prinaša sicer zelo zanimive in poučne prispevke, med drugimi sestavek Valterja Bohinca o Grenlandiji, spis Silva Kranjca o »Naši zgodovini v luči meja«, ki ga pojasnjuje več zemljevidov; o pomenu morja za Slovence razpravlja Jože Dolenc. Sledi vrsta koristnih člankov za kmeta.

»Vozarji«¹⁴ II. del izpod peresa Janeza Jalena so letošnja večerniška povest. Med drugim opisuje v njej Jalen nastanek božje poti na Brezjah, kjer kraljuje Marija, milostna mati Slovencev.

»V izgnanstvu«¹⁵ pa je naslov zbirke pisem deklet iz nemškega koncentracijskega taborišča.

»Na ženi dom stoji«¹⁶ pa prinaša pravo zakladnico nasvetov, misli in navodil za žene in matere.

Kot izredna knjiga bo pa v maju izšel V. zvezek Meškovih Izbranih spisov.

† Pavle Masič

V Buenos Airesu v Argentini je umrl v starosti 63 let Pavle Masič, bivši narodni poslanec v Sloveniji in ugledni javni delavec. Po rodu je bil Ljubljčan. V prvi svetovni vojni je sredi študija na učiteljski bil poklican k vojakom ter dodeljen na službo k Južni železnici na Tirolskem. Železniška služba mu je bila tako všeč, da ji je ostal zvest tudi po vojni. Postal je eden izmed pionirjev kršćanske delavske organizacije med železničarji, katerim je priporil marsikatero socialno pridobitev. Sodeloval je tudi pri železničarski zadrugi, ki se je razvila v cvetočo gospodarsko podjetje z milijonskim poslovnim obtokom. Vse svoje življenje je bil odločen pristaš Slovenske ljudske stranke in bil na njeni listi ponovno izvoljen kot zastopnik železničarjev v osrednji jugoslovanski parlament v Beogradu. Med drugo svetovno vojno je kot zaveden Slovenec moral v internacijo v koncentracijsko taborišče v Gonarsu v Italiji. Vojna in revolucija je težko prizadela tudi njegovo družino, kajti bila sta mu ubita dva sina, najstarejši Pavle in mlajši, bogoslovec Dorček. Po kratkem bivanju v begunskih taboriščih na Korškem je s preostalo družino odšel v Argentino, da si ondi ustvari novo eksistenco. Nekaj let je delal v tovarni, potem pa je bil zaposlen v odtodni slovenski Dušnopastirski pisarni do prene smrti. Ob udeležbi številnih rojakov so ga položili k večnemu počitku v Buenos Airesu.

Chopinova proslava v Ljubljani

Slovenska filharmonija je proslavila 150-letnico rojstva enega največjih komponistov vseh časov, Poljaka Friderika Chopina, z izrednim koncertom, na katerem je nastopila kot solistinja poljska pianistka Barbara Hesse-Bukovska. Chopin spada med ljubljence poljskega naroda, saj je s pomočjo svoje umetnosti njegovo ime ponesel v svet prav v času, ki se je poljski narod uprl ruskemu zatiranju. Že kot mladenič je prišel v Pariz, kjer se je razvil v najslavnejšega komponista svojega časa. Toda bolezen in življenjske razmere so ga pri vedle v prezgodnjo smrt. Že težko bolan je dal po vsej Evropi koncerte v prid poljskim beguncem, dokler ni obnemogel. Na smrtni postelji v Parizu je njegova zadnja misel veljala nesrečni domovini in materi. Njegove zadnje besede, izgovorjene sredi francoskih prijateljev v poljsčini, so bile »Matka, moja biedna matka«. Na grob so, kot je on sam želel, položili prgišče zemlje iz Poljske. Spominski koncert v Ljubljani je dirigiral Samo Hubad.

Uspela slovenska predstava v Trstu

Slovenski oder v Trstu, združenje ljubiteljev gledališke umetnosti, ki poleg svojega poklicnega dela posvečajo prosti čas negi slovenske besede na odru, je priredilo v Avditoriju, največji tržaški dvorani Brandonovo igro »Charlyjeva tetka«, ki je pred časom bila tudi na programu celovškega gledališča. Kritike slovenskih tržaških listov so nad vse ugodne, kajti mladi in idealni igralci, ki že dolga leta nastopajo pod vodstvom režiserja prof. Peterlina na tržaškem slovenskem radiu, so dokazali, da se morejo meriti tudi s poklicnimi igralci.

Slovenski strokovnjak predaval v Gradcu

Na Tehniški visoki šoli v Gradcu je pred kratkim generalni direktor Elektrogospodarske skupnosti Slovenije ing. Vekoslav Korošec predaval o razvoju slovenskega elektrogospodarstva v povojni dobi in posebej obravnaval izgradnjo velikih vodnih elektrarn na Dravi ter Savi ter termoelektrarn.

Kardinal Wyszyński - borec na mrtvi straži

Kardinal Stefan Wyszyński, nadškof v Varšavi in primas Poljske je eden izmed najznamenitejših mož našega časa. On v sila težkih razmerah brani svobodo vere na Poljskem. Prav bo, če se seznamimo z njegovim življenjem in delom.

Položaj vrhovnega cerkvenega kneza ali primasa je pri Poljaki nekaj več kot pri večini drugih narodov, kajti njegov ugled in dostojanstvo je izoblikovala zgodovina. Kakor malo kje drugje, je pri Poljaki vera združena z narodnostjo že tisoč let: vse odkar so Poljaki sprejeli krščanstvo iz Rima. Primas Poljske je v zgodovini te države vselej igral pomembno vlogo. Dokler je bila Poljska kraljevina, je bil cerkveni primas »interrex«, to je začasni nosilec kraljevske oblasti vselej, kadar je bil prestol prazen. Ko so si v osemnajstem stoletju razdelile Poljsko tri sosedne velike sile, Rusija, Avstrija in Prusija, so Poljaki v vsakokratnem najvišjem cerkvenem vodniku zrlili tudi svojega političnega voditelja.

Kardinalu Wyszyńskemu pa poleg tega zgodovinskega ozadja daje svojstven ugled tudi njegova osebna zgodovina. V današnji dobi in v deželi, kjer se kuje nov socialni red, more sedanji poljski primas z vso pravico reči, da je bil vedno eno z delovnim ljudstvom. Stefan Wyszyński se je rodil pred 57-timi leti kot sin revnega vaškega organista in učitelja v vasi Żużeli pri Białystoku v nekdanji ruski guberniji Grodno. Po prvi svetovni vojni, ko se je obnovila poljska država, je Wyszyński končal vseučilišče v Lublinu, kjer je dosegel doktorat iz cerkvenega prava in socialnih ved. Tudi kot duhovnik se je mnogo ukvarjal s socialnimi vprašanji. Slovel je kot »delavski duhovnik«, napisal je več knjig o socialnih vprašanjih, med drugim o brezposelnosti in o pravicah do dela, in je celo sodeloval pri poravnavanju delovnih sporov.

Ko so Nemci in Sovjeti leta 1939 zasedli Poljsko, se je Wyszyński pridružil narodnemu odporiškem gibanju in je deloval med mladino v Lublinu. Tu je bil po vojni, leta 1964, postavljen za škofa. Za Cerkev so prišli težki časi dve leti kasneje, ko so se kmunisti s pomočjo Sovjetov sami polastili vlade. Prav tedaj je bil Wyszyński imenovan za nadškofa Gniezna in Varšave, in s tem obenem za primasa katoliške Cerkve na Poljskem. Kako je novoimenovani poljski primas nameraloval opravljati svoje poslanstvo, je povedal v svoji prvi pridigi v varšavski karmeličanski cerkvi z besedami: »Jaz nisem niti politik niti diplomat, sem le vaš duhovni oče, vaš pastir, škof vaših duš«.

Toda Wyszyński se je kmalu prepričal, da ne bo mogel biti samo to. Že leta 1950 se je skupaj s krakovskim nadškofom Sa-

pieho ostro pritožil pri predsedniku republike komunistu Bierutu zaradi preganjanja Cerkve in zapiranja duhovnikov. A še istega leta je prišla v svet novica, da je nadškof Wyszyński sklenil nekako premirje z vlado, to je dogovor, po katerem se bo Cerkev lojalno zadržala do vlade, ta pa je zajamčila svobodno bogoslužje, verski pouk v šolah in prost verski tisk. Dogovorjen je bil torej nekak »modus vivendi«, to je sožitje med Cerkvijo in državo.

Toda vlada je kmalu kršila dogovor na vseh koncih in krajih, odpuščala veroučitelje in množično zapirala redovnike. Vendar pa je papež Pij XII. razumel Wyszyńskega in mu je izkazal prav posebno zaupanje, ko ga je v januarju 1953 imenoval za kardinala. Dejansko je Wyszyński neustrašeno branil pravice Cerkve, dokler je mogel. Najboljši dokaz je pač to, da je 23. septembra 1953 prišla ponj policija in ga zastražila v nekem samostanu. Kasneje so ga zaporedoma premestili še v tri druge samostane. Tako je bil dejansko jetnik, ne da bi bil sploh sojen.

Za samostanskimi zidovi je moral Wyszyński prebiti več kot tri leta. V tem času se je vlada na vso moč trudila, da bi duhovnike odtegnila njegovemu vodstvu s takoimenovano organizacijo »patriotičnih duhovnikov« in da bi zatrla versko življenje. Toda dosegla je prav nasprotni učinek, in ugled preganjanja kardinala se je še povečal. Najbolj se je to pokazalo v burnih jesenskih dneh leta 1956.

Ko je oktobra 1956 ogorčenje poljskega ljudstva prisililo Moskvi pokorne poljske komunistične prvake, da so poklicali na oblast Wladislava Gomulko, je bil eden njegovih prvih ukrepov ta, da se je obrnil na kardinala s ponudbo, naj se prosto vrne v Varšavo in pomaga ohraniti Poljsko. Gomulka se je zavedal, da lahko edino Wyszyński s svojim silnim ugledom prepreči izbruh ljudske nejevolje proti komunizmu in upor proti sovjetski nadvladi, kar bi dalo Sovjetom povod za nastop s silo in uvod v novo še hujše suženjstvo. Zdej je lahko kardinal postavil svoje pogoje, ki so se glasili: izpustitev vseh zaprtih duhovnikov, prost verski pouk v šolah in splošne volitve. Gomulki ni preostalo drugega, kot da te pogoje sprejme, nakar se je Wyszyński 29. oktobra vrnil v Varšavo. Tu je v cerkvi, kjer bi bil moral govoriti tri leta prej, ko so ga zaprli v samostan, takole nagovoril vernike v svoji prvi pridigi: »Moji ljubi otroci božji, malo sem se zakasnil, le za nekaj več kot tri leta.«

Še besedo, dve o vsakdanjem življenju kardinala Wyszyńskega. Kadar je kardinal v Varšavi, prebiva v skromni, dvonadstrop-

ni škofijski palači, ki nima drugega znamenja kot obledelo poljsko zastavo. Wyszyński ima pri sebi svojega nad 80-letnega očeta in razen njega le zasebnega kaplana in tajnika. Rad sprejme vsakogar, kdor želi govoriti z njim, razen časnikarjev, in zato se v škofijski palači nenehno vrstijo obiskovalci, zasebni in uradni, tudi takšni iz tujine. Odkar je zopet prost, kardinal Wyszyński mnogo potuje v svojem starem »Fordu«, ker se hoče sam prepričati o živem verskem delu v vseh 24-ih škofijah stare in nove Poljske.

Povsod ga želijo videti in pozdraviti množice ljudi, ki pa se jim kardinal skuša če le mogoče izogniti. Kadar pa se mu to ne posreči in se ljudje zgrinjajo okoli njega, se rad pošali z njimi, na primer s pretentjo: »Ljube duše, prosim vas, pojdite domov, če ne, vam bom kar zdajle naložil davek za zidanje cerkve.« Kaj pomeni vera in višji pastir poljskemu ljudstvu, pri-

haja veličastno do izraza na vsakoletni zabljudi vernikov Materi božji čenstohovski. Leta 1957, ob začetku devetletke, ki se bo končala leta 1966 s proslavo tisoče obletnice pokristjanjenja Poljakov, je pol milijona vernikov sledilo maši, ki jo je visoko nad ravnino pod svetiščem bral njihov primas, kardinal Stefan Wyszyński, čeprav je bil za večino vernikov viden le kot drobna škrlatna točka v višavi.

Veliko in odgovorno nalogo ima danes na ramah kardinal Stefan Wyszyński. Kaj bo njemu in njegovi domovini prinesla bodočnost, ne more nihče reči. Za sedanjost pa lahko verjamemo tistemu tujemu časnikarju, ki je po obisku Poljske napisal:

»V nobeni deželi katoliškega sveta ni vera v tolikšnem razcvetu kakor v današnji Poljski in nobena država se nima toliko zahvaliti svojemu cerkvenemu knezu, da še lahko živi«.

Domovina, mili kraj

Zvest sotrudnik nam piše:

Domovina — ena izmed besedi, ki sežejo vsakemu človeku globoko v srce in dušo, da, do dna duše. S tem pojmom je povezano toliko veselja, miline in radosti, katere opevajo narodne pesmi, pa tudi tihe bolesti, srčne bridkosti, gorja in razočaranj.

Globoka vsebina je v tej besedi »domovina«. Često se nam porajajo sladki in morda tudi otožni spomini, če zaslišimo v pesmi ali besedi: dom ali domovina.

Že, ko se otrok rodi, ga sprejme dom, ki mu postane domovina z vsem kar zanj skrbi, dela in ga obdaja. In bolj ko dorasča, jasneje spoznava, da je dom v krogu družine najdražje na zemlji, kjer se dobro počuti. Za nobeno svetno dobroto naj ga ne pozabi, še manj onečasti ali celo izda.

Na mnoge načine se nam odkriva naša lepa domovina. Če jo gledamo iz naravnega vidika, se nam razodeva v raznovrstnih snovnih pojavih, n. pr. topli sončni žarki, prijeten veter in razsajajoči vihar, nevarni blisk in strašen grom, padajoči dež in sneg. Vse te naravne sile sooblikujejo značilnost in lepoto domovine.

Milino domovine črpamo iz vedno novih porajajočih se virov naravnih krasot. Kdo še ni občudoval veličastva naših gora in hrepenel po gorkem, čistem zraku naših planin! Simon Gregorčič je to hrepenenje izrazil v krasni pesmi: »Nazaj v planinski raj«.

Vse to nam priča in pojasnjuje božje stvarstvo. On, ki je neskončno popoln, je vse ustvaril, da bi nam razodel Svojo neskončno ljubezen in lepoto. Kar je ustvarjenega, naj bi služilo človeku in mu pomagalo pri potovanju v večno domovino. Če je že naša zemeljska domovina, ki je samo prispodoba prave večne domovine,

tako lepa, kako nedoumljivo bolj nas bo vžradostila nadnaravna, to je neminljiva domovina z vedno novimi lepotami v sveti blaženosti. Naše duše bodo uživale v sijaju nebeške svetlobe to, kar je Bog pripravil tem, ki ga ljubijo. Hrepenec po trajni domovini in blaženosti, je sveti Avgustin zapisal: »Nemirno je človeško srce, dokler ne počiva v Tebi, Gospodi!«

Ljubimo in spoštujemo našo zemeljsko domovino.

O »TREBUŠNEM« GOVORJENJU

Morda še ne veste, da trebušni govorniki ne govorijo s trebuhom, ampak z ustno votlino, pri čemer je važno le, da človek ne pregiba ust. Trebuh nima s tem nobenega opravka.

Že stari Grki so poznali take umetnike. Vedečevalci in sibile starega veka so bili najbrž vsi spretni ventrilokvisti. Verjetno je tudi Pitija uporabljala to zvijačo, ko je napovedala v Delfih bodočnost.

V srednjem veku so imeli trebušne govornike pogosto za čarovnike in jih obsojali na smrt na grmadi, ali pa so jim dovolili, da so kot dvorni norci uganjali burke. Tako pripoveduje Erazem iz Rotterdama o nekem Johanu, ki je posnemal glasove umrlih. Nekoč je rakom nalepil na hrbet koščke sveč in jih nato na pokopališču začudenim ljudem predvajal kot »begajoče duše«, pri čemer je govoril iz trebuha.

Leta 1770 je izdal Abbe' de la Chapelle knjigo o govorjenju iz trebuha, v kateri piše o nekem baronu Mengenu. Ta ventrilokvist je prvi nastopal z lutkami. Tudi Alexander Stevens, ki je živel nekaj kasneje, je imel 50 punčk, ki jih je uporabljal pri svojih predstavah.

FRAN ERJAVEC:

280

KOROŠKI SLOVENC

(III. del)

Dne 1. VI. so pa privedli Francozi v Celovec več tisoč na Gornjem Stajerskem ujetih Avstrijcev ter jih strpali v mestno vojašnico. Zaradi nezadostne straže se je mnogim posrečilo pobegniti, oboroževali so se pa s puškami, skritimi po raznih kotih v mestu. Neke noči je pa po nesreči sprožen strel alarmlral straže in druge, še v Celovcu nastanjene Francoze, kar je povzročilo divje streljanje vse vprek in preiskovanje hiš. Zbegani Celovčani so mislili, da je nastopilo splošno plenjenje in pokol ali vsaj velik požar, zaradi česar so se zabarikadirali po svojih hišah in vsi obupani pričakovali, kaj pride. Šele proti jutru se je položaj nekoliko pomiril, nakar so Francozi preostale ujetnike najstrože zastražili, zatem jih pa odvedli čez Ljubelj.

Medtem je pa po dolini gornje Drave nastopil prve dni meseca junija že tudi Chasteler svoj umik s Tirolske. Preostalo mu je od vsega vojnega zbora le še 11.000 mož, toda Francozi so jako precenjevali njegove sile. Glede na to se je tudi Rusca umaknil od Sachsenburga najprej v Beljak in mislil držati tamošnje mostišče, a je hitro opustil to misel in se umaknil s svojimi neznatnimi silami dne 4. VI. zvečer za celovške utrdbe. Tako so Chastelerjeve čete neovirano korakale skozi južno Koroško in prispelle dne 5. VI. popoldne skoro do Celovca (z njim so se vrnili s Tirolske tudi ostanki razbitih koroških domobrancev, a ko so dospeli na domača tla, so se večidel razbežali). Še isti večer je prišlo do ogorčenih bojov med Krivo vrbo in Kalvarijo ter v raznih predmestjih (italijanski konjeniki so napadali s kri-

ki »Maledetto Tedesco!«, t. j. »Prekleti Nemec!«). Boji so z menjajočimi se uspehi in z velikimi izgubami na obeh straneh prenehali šele naslednji dan zvečer; ker so bili Avstrijci v veliki premoči, se jim je posrečilo spraviti ves pratež skozi St. Rupert mimo mesta dalje, nakar je odšel (ponoči od 6. — 7. VI.) še glavni del njegovega vojnega zbora preko Velikovca po novem Dravskem mostu na Pliberk in preko Guštanja na Maribor, a manjši del pod poveljstvom gener. Smida se je bil po porazu, ki ga je bil doživel, že poprej umaknil iz bojov ter odšel proti Vrbi, nakar se je napotil po Dravski dolini, da bi se vnovič pridružil tirolskim borcem.

Ker se je bilo ob tej priliki pokazalo, da skriva prebivalstvo še polno avstrijskega orožja, je izdal za koroškega guvernerja imenovani general Rusca stroge varnostne ukrepe, oddajo vsega orožja in uvedbo osebne izkaznice za vse moške od 16. do 60. leta. Prav v istih dneh so se pa širile med prebivalstvom tudi vesti o avstrijski zmagi pri Aspernu. Francozi so seveda hitro uganili zlonamernost teh govoric in izdali dne 12. VI. najstrožjo prepoved celó vsakih razgovorov o vseh vojnih dogodkih ter zagrozili kršiteljem te prepovedi s prekim sodom. Navzlic temu je pa prišlo do nekaterih mučnih incidentov. V Wimitzu (v šentviškem okraju) je n. pr. tamošnji fužinski pisar Pseiner z dvema sokrivcema privezal bolnega francoskega vojaka k nekemu drevesu in ga ustrelil. Za tak divjaški čin ga je seveda vojno sodišče obsodilo potem na smrt in je bil dne 5. VII. ustreljen na celovškem Benediktinskem trgu.

Zgoraj navedenih 2.5 milij. frankov vojne kontribucije dežela seveda ni mogla plačati v gotovini, ker je bila preveč izmzgana že v prejšnjih vojnah, ker je nastopil zaradi vojne popolen zastoj trgovine in ker je bil precejšen del Gornje Koroške še vedno v avstrijskih rokah. To so morali uvideti tudi okupatorji sami, zato

so se zadovoljili, da so del kontribucije plačali tudi v efekti (do 8. VII. so zbrali le 419.544 fr) in v blagu (50.000 parov čevljev, 50.000 srajc, 150.000 vatlov platna i. dr.). Dne 11. VI. so pa zahteve še zvišali za 1696 rjuh, 4000 srajc, 4000 spalnih čepic, 1000 hlač in še za razne druge drobnarije za celovško in beljaško bolnico. Podobne težkoče so se pokazale tudi glede zahtevane priprege za čete in za veličanske transporte streliva.

Med temi dogodki na Koroškem se je pa tudi položaj po ostalih deželah naglo razvijal. Načrt ndvojvode Janeza je bil prvotno tak, da bi zbral na Stajerskem vse čete, ki so bile v južnih deželah monarhije, z njimi posamič potolkel poedine francoske oddelke v teh deželah, tako osvobodil vso Notranjo Avstrijo, postavil na nogo novo armado, ki bi potranila nase velik del Napoleonove vojske, in s tem bistveno razbremenil glavno (severno) armado svojega brata Karla. Ta načrt je pa ostal le na papirju, kajti on ni mogel vzdržati francoskega pritiska, temveč je skušal potem po ovinkih ob štajersko-ogrski meji priversti ostanke svoje armade na pomoč Karlu pri Dunaju. Da bi to preprečil, je poslal Napoleon od Dunajskega Novega mesta za njim podkralja Evgena, ki ga je dne 14. VI. vnovič temeljito potolkel pri Gjuru ob Rabi. Kranjsko so bile medtem že zasedle divizije maršala Marmonta (on je prispel že dne 3. VI. iz Dalmacije preko Reke v Ljubljano), ki je pa dobil dne 13. VI. od Napoleona povelje, naj se pridruži njegovi glavni armadi. Odkorakal je torej proti Mariboru, od tam pa zavil nazaj na Celje, Vitanje, Slovenji Gradec ter korakal v dnevih od 21. do 24. VI. po Labotski dolini čez Pako (Pack) proti Gradcu. Spotoma so njegove čete tudi temeljito izpraznile bogato z vinom založeno škofijsko klet v St. Andražu ter brezobzirno rekvirirale po vsej poti živila in prevozna sredstva. (Dalje prihodnjič)

DOBRILA VES

Minil je pustni čas, s tem pa tudi volilna zborovanja in obljube. Kadar se bližajo volitve, nam obetajo vodovod, a do tega še danes ni prišlo. Kolikokrat bomo še morali iti k volitvam, preden bomo dobili vodo!

Pa tudi razvedrila nam ni manjkalo v tem času, po gostilnah so bile veselice in pleši. A za vsakega to pač ni. Kdor ne pleše, ta ostane raje doma. Pa tudi za tega je bilo nekaj! Naša farna mladina nam je spet pokazala, da se tudi drugače lahko zabavamo, ne samo s plesom. Zato je nas na pustno nedeljo povabila na pustno igro v farno dvorano. Ker pa vemo, da naša farna mladina vedno kaj lepega uprizori, smo radi sledili vabilu. Uprizorili so pustno burko »Ženin iz Amerike«. Mislim, da se že dolgo nismo tako smejali, kot pri tej igri v farni dvorani. Že pozdrav nas je spravil v pravo pustno razpoloženje, kaj šele igra sama! Kar verjeti nismo mogli, da so to naši domači igralci, ki tako odlično znajo igrati, če bi jih ne poznali.

Močan aplavz in polna dvorana sta gotovo najboljši dokaz, da ima ljudstvo smisel za lepe igre. Res bi bilo škoda, ako bi naša farna mladina ne izrabila svojih izvrstnih talentov in jih zakopala. Zato upamo in pričakujemo, da nas bo kmalu spet povabila na kako lepo igro!

KOTMARA VES

Na pustno nedeljo smo imeli veselo ženitovanje: Nemcev Foltej je pripeljal Šimenčev Hildo pred poročni oltar, kjer ji je po novem poročnem obredu s trikratnim »da« obljubil dosmrtno zvestobo. Želimo jima mnogo sončnih dni v senčni Ožnici!

Letošnji dolgi pust smo kar dobro izrabili za veselice, katerih smo imeli kar 4, kar je zelo veliko za eno samo vas. To so bile sledeče: dve športnega društva (SPOe in OeVP), ena gasilcev in ena pevskega društva. Ker nam je še ostalo denarja, smo nategnili pust za en dan — pepelnico — ter priredili v obeh espresih takozvani »Heringschmaus«, prvič v zgodovini fare. Smo pač preslišali oznanilo g. župnika na pustno nedeljo ter veliki zvon, ki je v polnoči pepelnice napovedal sveti postni čas. Trezni ljudje majejo z glavo češ: to ne bo gostiteljcem ne gostom prineslo sreče.

LIBUČE

(»Lumpacij Vagabund« na pustnem obisku)

V predpustu se je naša katoliška mladina pripravljala za nastop pustne prireditve. Fantje in dekleta so se vežbali za vloge v igri »Lumpacij Vagabund«, deklamacije in petje. Žrtvovali so mnogo večernih uric spanja za vaje, ker skoraj da vsi igralci so bili novinci. Svetlosiv voz č. g. kaplana Mihorja, skrbnega voditelja naše mladine, je čestokrat drdral v večernih urah od Pliberka do Zgornjih Libuč in dol do Doba. Oral je prve brazde naše ledine — katoliške prosvete. Starši so radevolje izročili svojo mladino v roke sejalcu dobrih nauk, vzgojnih dobrin in materne besede. Mladina pa se je na vajah in na odru izborna vedla in postavila in s

Pri nas na Koroškem

tem poplačala trud svojega voditelja - režiserja in staršem je dala zagotovilo, da bo še naprej ostala na tej varni poti.

Težko smo čakali na pustni večer — ker smo bili pač zelo radovedni na igro in igrance.

Pustni torek pa je prišel z dežjem. Pa to ljudi ni spravilo ob dobro voljo. Zvečer je dež ponehal in občinstva se je zbralo razveseljivo število. Nad 300 gledalcev je sprejela velika Marinova dvorana. Bila je za to priliko okusno pestro dekorirana. Že sama na sebi je dvorana lepa; nakit pa ji je dal še podčrtan, slovesen prizvok, ki je v ljudstvu zbudil navdušenje in veselo razpoloženje.

Dobrovoljen smeh in bučen aplavz je spremljal prizore, dejanja in posamezne nastope igralck, igralcev in deklamatorck. Pevci so nas presenetili z brezhbičnim podajanjem treh lepih pesmi moškega zbora. Posebnost pa je bila godba dveh harmonik in mladih igralck gitar, ki so spremljale narodne pesmi pred nastopom igre in med odmori. Večkrat se je k zboru teh pridružila cela dvorana.

Beseda in melodija je vezala občinstvo in igralce v zavest, da smo vsi brez razlike — ena družina, sinovi in hčere iste matere in iste zemlje.

Želimo si več takih prijetnih uric z našimi igralci in pevci katoliške mladine, ki nam obeta cvetoč kulturni razmah v humškem okolju in na Libuškem polju in upamo, da nas kmalu spet povabijo v lepo Marinovo dvorano.

Vsem igralcem, pevcem in mladini, ki so se vsak po svoje potrudili za uspeh prireditve — predvsem pa č. g. voditelju Mihorju iskreno čestitamo k lepemu, požrtvovalnemu delu in uspehu; Marinovi družini pa se prav lepo zahvaljujemo, da je dala na razpolago svoje prostore.

M. H.

ST. VID V PODJUNI

(Iz farnega dogajanja)

Dne 5. februarja je umrl v starosti 75 let Blaž Mohar, pd. Kobnikov stari oče v Nagelčah. Še na Svečnico in v nedeljo poprej je bil pri sv. maši, nato se mu je pa zdravstveno stanje naglo poslabšalo. Umrl pa je dobro pripravljen. Pogrebne obrede je v nedeljo dne 7. marca ob veliki udeležbi ljudstva izvršil domači župnik č. g. Kunstelj ob asistenci č. g. Zulechnerja. Pevci so mu zapeli v slovo in g. župnik se je z lepim nagovorom poslovil od pokojnika. Rajni je nad 30 let bil cerkveni ključar farne cerkve, zvesto se je udeleževal službe božje tudi ob delavnikih, v kolikor mu je zdravje to dopuščalo, in pogosto je pristopal k obhajilni

mizi. Želimo pokoj njegovi duši in večno plačilo, žalujočim svojcem pa izražamo iskreno sožalje.

Pri Mohorju na Mokrijah, na rojstnem domu našega nepozabnega župnika Starca, pa je pogorelo gospodarsko poslopje z vsemi stroji. Naše sočutje prizadeti družini!

Dne 21. februarja so naši igralci v naš bito polni dvorani priredili veseloigro »Moč uniforme«, ki je prav primerna za pustni čas. Naslednjo nedeljo, dne 28. februarja pa so nam Kapelčani vrnili naše gostovanje z igro »Domen« pri njih tako, da so prišli k nam in nam zaigrali burko »Glavni dobitek«! Le naprej po tej poti, dragi prosvetaši!

RINKOLE

Našemu dopisniku se je tinta posušila, pravijo; ker nič več ne poroča, kaj se pri nas dogaja. Smo pač bolj oddaljeni, čisto potisnjeni na skrajni sever šmihelske fare. Ko sem bil zadnjič v Šmihelu, sem res malo debelo gledal, ko so me vpraševali ali je res, da imamo v Rinkolah svojega Boga? To seve da ga imamo, saj imamo lepo cerkev. Pa so mi rekli, da baje zato, da »gnorja ohta«. Nekaj bo že resnice na tem, saj kar švigajo novi avteji po vasi, torej »gnor« mora že biti.

Topot pa moramo našim dragim bralcem tudi sporočiti veliko novico. Pred mnogimi leti so odšli 4 mladi fantje v celovške šole. In ne zastoj. Letos pa jih bodo zapustili, dva na Dunaju, eden v Inomostu, eden v Celovcu. To so? Kropivnikova sinova Franci in Nace David, tretji je Hanzej Duller in četrti Pavle Zdovc. No, ko smo že pri tem, bomo tudi še več povedali. Franci David bo dokončal profesorski študij na Dunaju, istotam bo Duler Hanzej postal diplomirani trgovec (Diplomkaufmann), Nace David pa bo letos zapel novo mašo. Zdovc pa še študira naprej. Veste, da bomo na naše akademike na moč ponosni. Na novo mašo vas pa že zdaj vabimo. Pravijo, da bodo streljali kot v turški vojski. Bo res treba že čisto zarjavele možnarje malo osnažiti, kajti sicer že skoraj ne vemo niti za Veliko noč, ko je vse tiho.

Pravijo da »gnorja« ni. No čudno na kaj pa potem Bog »hta«? Bojim se, da bo tudi ob primiciji tiha maša. Pa čisto na tiho vam povem, dragi bralci, zadnjič so enkrat že streljali. Naši mlajši fantje, ki so že godni za ženitev, so — zaspenci — vse zamudili. Bili pa so trikrat starejši bolj čuječi. Baje so bili to neki Nemec Johann in Slovenec Anzl. Kaj pa je bilo? Snofovca mi dajte prej, da lažje povem. No, h Kajžu je prišla mlada, nova gospodinja, katero so naši zaspenci zamudili in glej

zlodja, zdaj se pa Johan in Anzl smejeta, ko sta le onadva »šrango« dobila. Mlado, novo gospodinjjo pa vsi lepo pozdravljamo in ji želimo, da bi se čimprej prav dobro udomačila in prinesla Hanzeju in hiši veliko veselja.

V naši Zgornji vesi (nemško bi se reklo »Oberdorf«), pravijo pa na Rutah, bodo pa baje res naredili elektriko. Tisti Srončej menda ni jenjal prej, da bo ta šmentana luč res zasvetila. Mi jo že davno imamo. Ko smo delali mi elektriko, je šlo res trdo, mazali smo na vse viže in Rutarjane lepo ob strani pustili, da pri nas, ko nas je več, bolj sveti.

ST. JANŽ V ROŽU

(Pustovanje in drugo)

Zima je minila in z njo tudi ta pustni čas, ož čas presneti.

Kakor je že poročal Tednik, je nas na pustni torek naša napredna farna mladina povabila v Tišlerjevo dvorano, da nam za zaključek pustnega časa za nekaj uric razvedrje »Skapinove zvijače«, ki so jo igralci brez izjeme dobro podali, je nam nudila mnogo zabave. Da radi obiskujemo domače igre, smo spet enkrat pokazali s tem, da smo napolnili dvorano do zadnjega kotička.

Na pustno nedeljo je pa naš gostilničar Miha Gabriel napravil pustno veselico. Staro in mlado si je ob zvokih vesele godbe brusilo pete prav pozno v noč. Pustne šeme pa so letos izostale.

Tudi ženili smo se. Da so naša dekleta pridna pa tudi fletna, je prišlo tudi Valentinu Rulicu, pd. Tonijevemu Folteju iz Loke v glinjski fari na uho. Ker je ravno iskal pošteno dekle za ženitev jo je mahnil kar v St. Janž. Pri pd. Horajniku je že obstal,

ker videl je dečve tri mvađe,

ana od teh se mu dupad'va je.

Bila je to Pavla starejša.

Vprašav jo je prav iz srca,

če bi hotela bit njegova.

Ker se je Pavli tudi Foltej dopadel, mu je dne 21. februarja v domači cerkvi obljubila zakonsko zvestobo. Vesela svatba je bila pri Tišlerju. Lepe domače viže godcev iz Slov. Plajberka in ubrana pesem glinjskih pevcev sta spremljali njun vstop v zakonsko življenje.

Želimo Pavli ob strani njenega izvoljenca vso srečo in da bi se na novem domu kmalu udomačila. Šum Drave naj jo pa opominja, da naj misli včasih tudi še nazaj na hišico očetovo, lepi Horajnikov dom.

NONČA VES

V ponedeljek, dne 22. februarja je umrla gospa Marta Paulitsch. Rajna je bila gostilničarka in znana ter priljubljena po širni okolici. Bila je tudi dobra sosedka. Vsaki prošnji je rada ustregla in tudi sicer rada vsakomur pomagala. Radevolje je tudi darovala za cerkvene potrebe. Na njeni zadnji poti so jo spremili številni sosede in znanci. Težko prizadeti družini izrekamo iskreno sožalje, rajnici pa želimo večni pokoj. Ohranili jo bomo v hvaležnem spominu.

Unjigov Petr se spet oglaš

Orngi jazn sm šov unta pruoti Komlškemu grabnu. Čist sa ži kne znam venč obnost med lidmi. Tisti mati su gvišnu koj flavze meli, ku su riekali nekej o gvavi. Kejkr sm grieda Čirkolanov viduv, su še vsak svajju koj meli, tk k pa ti druji lidi po svieti.

No, pa kar je bovu, je bovu. Bom pa na Komelnu bol pometn. Bom ži le mrv bit, tk sm biv ži gvadovn. Orngi gmajtn sm grōtov, ku sm zagvaduv tisti dviem lesien bajti pred Kovačadum. Sta še dviem zvu taki, ku pa čosj. Sm tk veduv, sm reku, štu sa zaj pa ži začjija ornga. Gre v guareh bu pa še bol. Pa sm sa ži prefurt troštov. Kovačnce kni venč, Koguvnikove žage kni venč, mlina pa tuj kar. Gram pa gram pu grabni, pa druž an i taki pudrti mlini. Zdaj sm si biev pa ži v skrbi. Vieš da ciev Koml knema an štukl kruha knema keh mljat. Pridem du ane hiše, zvu koj tk ku pa v dolini. Biele pa rdače strehe. Pa tisti čuežni. Vačn sm biv pa tk, da knism zamerkov kda sm sa kej znašuv na ane vopi. Stav sm pa gvaduv, tk k an pokjen lies. Časi sm pč glih napre šov, pa sm biev v dimnici. Pa riesn vadprem duri, sm pa vjadet dimncu le koj faliev. Tk lopu bievu je bovu ntre, ku pa v cierkvi. Med tiem pa

pride ana mvađa žienska, knism sa mov resn' spuaznat, a je bova kaka mvađa gospodija, bol pa koj čiera. Eh, sm misluv, »vie« je bom reku, k sm tk vačn. »Čujte«, sm reku, »ke pa mote dimncu?« Ma je pa gvaduva, k pa bik nove duri. »Kaj pa je taku, dimnca?« je rjavka. »No, štu je pč ana vejka hiša, kjer je zid, da sa more kuhat, pa piskrovje, pa burkle pa glisti pa tk napre. Pa kak kote notre v koti.«

Na vsa šta imana pa sa ži kni spužnava. »Piskrovje pa ja momu, pa koj štu v kuhiji.«

»Ke pa pva pa kuhate, ku knemate zidu?« sm jo barav. »Kvabučjaka pa tuj kni keh.«

»Kuhamu pa štu na šporertu,« je rjavka, pa udprva ane durci. Tk je pa ži pridšovu tam un, da sm kar sline pužrv. — »Či ži kne viete, kk sa štu naredi, pa pugvajtel« Vzava je ana par druv, pa vtknova pr drujeh durceh ntr. Gr na tistu železnu mizu pa je postavuva an piskr vade. Štk, štk! sa mi je pusvieuvo. Pva sa pa čistu kne kadi sentre ukuov.

»Ja čujete,« sm je še reku, »zabova pč vejku venč gra na štu sortu.«

»Kk pa da?« je bova raduvedna, pa smejava sa zravnu.

»Lejte, štu je pč štk bovu časi: Kjiera gospodija sa je spužnava, je pč štk narediva: kdr je bova gnojavoza, bol pa teritva, bol pa stelaraja, je skuhoval take dvare reči: Bi reku, nudlne, pa korejovu župu pa še tk napre. Dugebarti pa koj črne igliče pa črne kugle pa bikove mleku, viete, tda je pa vzava taku ponovcu na tri nvaje, pa šva pu zabov. Dvatles, da sa je spustuv, pa si je premislava. Namestu da bi ga gr na kugle vliava, je pa koj ponovcu nuagu ntr vtačnova, tejkud, da je le začrvčovu. Zabov je pa njasva zad.«

Zaj ma je začav gospodija pa orngi pu stroni gvat, vjadet, da mi kni prav verjava.

»Lopu prosm,« sm je reku, »povete mi, zakaj s' pa hiše s štemi čuežnami zvezane?«

»O, koj za uč je,« je rjavka, pa prtisnuva na an knval, pa riesn sa je pusvietuv, če glih je biev še dan. Zdaj pa ži viem. Časi smu meli tohtu, zdaj mate pa čuvežn.

Medtiem je pa prišuv an fejest mož. Tista žienska mu je kar prnjaska an kriegl moštu. Pa je kar začav, k'k' mi kej gra. Jaz sem mu jih pa tuj kar nasuv, kak je koj gratov svet. Da kni venč ornge. Vsi mlini su pudrti, pa tk pulajskano pu tlieh, da si čvavek ži kne upaš venč plunt, kkr sa sliši.

»Zdi sa mi,« sm reku, »da knemate vsi kup an štukl kruha. Kak s pa časi meli dvare mizjake! Čistu kaj drujega je bovu včasi petlat, ku pa zdaj.«

Tisti mož sa je mavu nasmejav, pva pa začav tk modru marnvat, da kne viem, či sm ga kej prav zastopuv. Reku je:

»Vsak cajt prnjase svaja dvare, pa tuj svabe reči. Tejku pa ži vharu rjačem, da momu zdaj pruoti časi dvaru. Kak smu mrli čosi zguoda vstajati pa mvatit. Vse sadje sm pa tuj na roke stovkli. Zdaj je pa vse vže. Pa kejku bol dvaru jemu. Zdaj momu ceve letu mizjake pa pogaču. Aj še kej vieš, kak tinak ovšien kruh smu meli, da sa še kup kni držov? Pa k'k ušivani smu hudili ukuole? Zdaj pa vsake dieta strga venč, ku pa n par črievlov na letu. V švovu hodiju bol lopu obliečeni k pa časi v cierkov.

»Ja,« sm reku, »petlat je bou pa koj časi bol bvark. Karkaj mi kni falivu!«

»Tjabe mora kar, ku še za kaj drujga nikol knisi biv zákej. Ti druji pa, kjieri su mrli djavat, duklier su moli, pvale pa za berašku palicu print, su pa tuj koj vedeli, ke mo svet pvonke. Vidiš, zdaj pa vsak dobi na starost tejkud v gnarjeh, da vhu živi pa sa mu kni trebi pu hlieveh valat.

(Dalje prihodnjič)

Šoferski kotiček

Vozi desno — pa bo cesta širša!

To poglobitno pravilo morate pravzaprav vsi dobro poznati še iz šoferske šole. Toda roko na srce, dragi šoferji in šoferke! Kar priznajmo, da smo se tega pravila držali takrat, ko je poleg nas sedel še učitelj in pa prvih nekaj sto kilometrov, ki smo jih prevozili že sami. Potem pa smo začeli pozabljati, da se je treba držati desnega roba ceste. Začela nas je mikati hitra vožnja in pa, kar je s to v zvezi: vožnja po sredini ceste. Nihče pa še ni preklinal pravila: Vozi desno! Torej še vedno velja za vse.

Nalašč kdaj opazujte kolesarje, motocikliste, mopediste in avtomobiliste; potrditi boste morali, da se le malokateri potrudijo voziti res kolikor mogoče desno. Ako boste potem brali o nesrečah, se ne boste več tako čudili velikemu številu teh. Pri vsem tem pa je v veliki meri treba pripisati res zgolj slučaj, da jih ni še več. Od kar so pričeli deliti cestišča z rumenimi črtami v dve progi, da bi na ta način čim bolj skrčili možnosti za nesreče, je pa moč videti vedno več šoferjev, ki mislijo, da so te črte potegnjene zato, da jim služijo za brezskrbno vožnjo po sredi cestišča. Takim je seveda treba povedati, da se bridko motijo. Te črte so potegnili zato, da bi napravili promet bolj varen in preprečili nesreče v ovinkih. Te rumene proge si izbirajo za vodiča predvsem nesigurni šoferji. Ti namreč nimajo občutka za širino svojega vozila. Ne pomislijo pa na to, da s svojim početjem spravljajo v nevarnost vse druge: tiste, ki jim prihajajo nasproti, in one, ki vozijo za njimi in bi jih radi prehiteli.

Pravilno in po predpisih voziti desno se pravi: voziti v primerni oddaljenosti od desnega roba cestišča, štediti s prostoro na cesti in dati tistim, ki vozijo hitreje, možnost, da nas lahko brez nevarnosti, da bi zavozili preveč na levi rob cestišča, prehitijo. To pravilo je treba vedno upoštevati, ne samo na nepreglednih ovinkih in prevalih. Če bi se vsi, ki s kakršnim koli vozilom uporabljajo ceste, držali tega pravila, bi bil promet po naših ozkih cestah gotovo bolj neoviran; vsi bi imeli več prostora na cesti in pri prehitevanjih bi se zgodilo precej manj nesreč. Ključ za rešitev vprašanja o preprečevanju nesreč na cestah je koncem koncev zgolj v disciplini vsakega posameznega šoferja, motociklista, kolesarja, voznika in — pešca.

Stavim, da se je že vsak od vas kdaj jezil nad svojim prednikom, ki je vozil po sredi ceste in vam na ta način onemogočil hitrejšo vožnjo. Če se niste odločili za tvegano prehitevanje (kar je bilo edino pametno), se je za vama kmalu napravila kolona drugih vozil, katerih vozači so komaj čakali na ugodno priliko za prehitevanje drug drugega. Zdaj se je pognal iz kolone eden, potem drugi in se, ko je videl, da mu prihaja kdo nasproti, spet z vso silo in murgjo vstulil v kolono. Tretji, ki je tudi bil na tem, da izkoristi priliko, pa je spregledal, da do naslednjega ovinka ne bo več mogel prehiteti, pa je moral, če je hotel ali ne, tvegati zadnji in s silo zavreti vozilo ter se umakniti na desno. In posledica? Tisti, pred katerega je tako hipoma zavozil, seveda ni utegnil več zmanjšati brzine in je zato zavozil vanj. Po vsej verjetnosti so napravili tako boleče poznanstvo še dva ali tri vozila za njim.

Vožnja v kolonah res ni nobena zabava. Vsi ljudje pa nimajo istega značaja in iste volje, da bi mogli premagati sami sebe. Eden je preveč boječ, drugi preveč korajžen in nepremišljen, tretji je maščevalen, četrti potrpežljiv, peti živčen in tako naprej. Vsi prenapeteži bodo skušali vselej nekaj tvegati in, če jim ne bo pomagal zgolj slučaj, bodo s svojim ravnanjem povzročili nesrečo.

Naše ceste so preozke, da bi se mogla na njih srečati hkrati tri vozila! To si zapišimo za uho. Lahko pa vsak po svoje pripomore, da bo manj nezgod. Treba se je samo držati pravila: Vozi desno!

Zemljiški ustroj

Kakor vse kaže, se bodo morali kmetijski kot tudi drugi krogi v bodočnosti še vse bolj kot doslej baviti z vprašanji zemljiškega ustroja. Oznaka zemljiški ustroj je izredno neprimerna, ker si le malokdo zna pod tem naslovom kaj določnejšega predstavljati. Brez dvoma pa gre za življenjsko važne stvari kmetijstva in poedinega kmečkega obrata. V ožjem pomenu razumemo pod imenom agrarni ali zemljiški ustroj ali agrarna struktura predvsem velikost posestev, oblike zemljišča, položaj parcel in podobno, kar je osnovnega pomena za sodobno, moderno in racionalno gospodarjenje.

V vseh državah z relativno gosto naseljenostjo — in Avstrija spada med te — prevladujejo v pogledu ustroja posestev mali in srednji kmečki obrati. Od okroglo 430.000 kmečkih in gozdarskih obratov v Avstriji ima na primer okoli 50 odstotkov manj kot 5 hektarjev površine in to z gozdom vred. Okoli 85 odstotkov kmetij nima več zemlje kot 20 hektarjev. Tako zemljiška razdelitev ima to prednost, da ima sorazmerno veliko ljudi pri nas svojo zemljo in pripadajo kmečkemu stanu.

Toda razmeram je treba pogledati v obraz ter jasno opozoriti na nekatere bistvene nevarnosti takega zemljiškega ustroja. Kot dana dejstva moramo smatrati pri tem:

1. Tudi kmečka družina na hribu in v dolini, na malih in velikih posestvih, stavlja vedno večje zahteve na oblikovanje svojega življenja, ker sta rastoča raven v drugih poklicih in ukinitve izolacije vasi pripravili pot tem zahtevam.

2. Spričo naraščajoče podražitve in pomanjkanja človeške delovne sile tudi v kmetijstvu bo postalo potreba po tehnizaciji kmečkega dela še nujnejša.

Ti dve točki — naraščajoča življenjska raven in potreba po strojih — pa imata gotove posledice, kajti predpogoj za oboje je gotova razsežnost posestev. Treba je namreč dovolj pridelati, da bo moč kupiti potrebne stroje.

Bivši nizozemski kmetijski minister, ki je danes na vodilnem položaju v evropski gospodarski skupnosti, je odkrito povedal, da bo moralo v EWG državah opustiti svojo samostojnost kakih 8 milijonov malih kmečkih obratov, ako bodo hoteli izenačiti dohodke v kmetijstvu z drugimi poklicnimi in gospodarskimi skupinami. Če pogledamo mednarodne statistike o približnem deležu tako zvanih nerentabilnih obratov v kmetijstvu posameznih evropskih držav, vidimo presenetljivo visoka števila.

Kaj naj si spričo tega misli družina malega kmeta? Ali naj vrže puško v korožo in s prekrizanimi rokami čaka, kaj bo? Morda naj energično nastopi proti temu prepričanju? Ob upoštevanju dinamičnega razvoja na gospodarskem, socialnem in tehničnem poprišču ni povoda za črno-

gledstvo, ako se nam posreči izpolniti gotove pogoje — in to je nazadnje bistvenega pomena.

Ti pogoji so deloma stvar samopomoči, deloma pa zadeva splošnosti in države. Pogledajmo samopomoč. Recimo, da se v pogledu lastniškega ustroja in razdelitve zemlje v bodočnosti ne bo zgodilo nič in kakor znano, se v Avstriji v teku zadnjih desetletij v nasprotju z drugimi državami ni nič posebnega zgodilo. Kakšne nepredvidene možnosti pa imajo naše male kmetije še, da izboljšajo svojo proizvodnjo in dvignejo svoje dohodke? Vsaka kmetija še nima svojega silosa, gnojišča, krave, ki daje 3.000 litrov mleka, prašičev, ki so po 6 mesecev godni za prodajo itd. Mnogostranske so še možnosti skupne uporabe kmetijskih strojev, ki nudijo tudi malim kmetijam prednosti tehnike.

To je ena stran samopomoči na deželi. Druga stran, ki pa je še bolj važna, pa je ta, da bo treba v odgovarjajoči meri vplivati na prodajo zemljišč. Ves čas prodajajo kmečka posestva in posamezne parcele. Toda, ali jih kupi vselej tisti, ki zemljo najbolj nujno potrebuje? Težko. Doslej je uspel kupiti zemljo le tisti, ki je imel pri roki potrebni kapital. Redkokdaj pa ima tega pri roki mali kmet, ki zemljo rabi in jo rad obdeluje. Potrebna je organiza-

Vzroki mladostnega zločinstva

Vse večji mladostni kriminal povzroča sistem edincev v zakonih. Otrok edinec je slepi ljubljencev svojih staršev. Dovoli se mu vse. Občuduje se ga kot kakega čudežnega otroka, starši se ponašajo z njim in z vsem, kar otrok počneja. Razvadi se ga že kot dojenčka, posebno pa v dobi trmoglavosti od 3. do 5. leta. Razvada se nadaljuje in celo še stopnjuje do najnevarnejše dobe — pubertete —, ko mnogi otroci, zlasti ne poznajo nobenih meja v svojem izživljanju. Otrok—edinec je sebičen, ker nima sestrice ali bratca, da bi z njima delil dobrote, veselje, žalosti, ne-zgode, bolečine, kazni itd. Vse, kar si pridobi, trmoglavu hrani za sebe, niti ne bo delil z materjo ali očetom. Edinec tudi vse doseže, kar si požel. Starši često le s težkimi žrtvami ustrezajo vsem muham svojih ljubljencev in se celo na ljubo svojih edincev zadolžujejo. Njihov »edineček« je najbolj nadarjen, najbolj prebrisan, navihan, skratka bodoči občudovalec in vodja družbe. Če pridejo edinci v družbo z ostalimi otroki, jih morajo hvaliti, občudovati, jim dopustiti vse, kar si poželijo. Edinci si prigrabijo igrače drugih otrok, s svojimi igračami se bahajo in ljubosumno ne dopustijo, da bi se jih kdo dotaknil. Edinci so oblastni, zapovedujejo, in če se jim otroci ne uklonijo, pride do ravsa in kavsa, letijo bunke, konča se z jokom in

cija, ki bo skrbela za to, da dobijo zemljišča, ki so na prodaj, v prvi vrsti kmetje, ki jih potrebujejo in jih bodo tudi obdelovali. Delokrog take organizacije bi bil zelo širok in z njeno pomočjo bi se dalo ohraniti marsikatero kmetijo, posebno gorsko. Predpogoj je seveda, da nudi država potrebna denarna sredstva pod ugodnimi pogoji.

In kaj naj bi država in splošnost storili za olajšanje in rešitev tega vprašanja nezadostnih površin in preskopih dohodkov?

Opuščanje kmečkih obratov ni le zemljiško vprašanje, ampak vpliva tudi neposredno na gostoto naseljenosti, ta pa zelo močno določa takozvane komunalne stroške: šole, ceste, luč in podobno. Za državo velja najprej ohraniti gostoto naseljenosti, kar bo včasih osrednje vprašanje predvsem v goratih predelih. Pri reševanju to-zadavnih vprašanj bi v veliki meri moglo pomagati omogočanje dodatnih zaslužkov v vseh oblikah, posebno v obliki tujsko-prometnega gospodarstva na področjih, kjer prevladujejo male kmetije.

Vsekakor si zapomnimo, da v bodočnosti ni treba gledati s strahom. Če danes imamo toliko možnosti, s katerimi se da vplivati na razvoj, če le hočemo. Navsezadnje bo vedno le od svobodne volje kmečke družine in kmečkega prebivalstva odvisno, če bodo hoteli ostati samostojni gospodarji na lastni zemlji.

Kaj je treba vedeti za slučaj nesreče:

Prva pomoč je dolžnost

Pri nesrečah odloča prva pomoč o tem, ali bo ostal ponesrečenec pri življenju, ali bo ostal vse življenje nezmožen dela, ali pa se bo pozdravil.

Nuditi prvo pomoč je dolžan vsakdo. Zakonodajalec je spoznal velik pomen prve pomoči ter glede zadržanja pri nesrečah v kmečkih in gozdarskih obratih. Ta določila imajo dalekosežen pomen za vse posle.

1. Lastnik obrata mora skrbeti, da more biti ponesrečenec in vsak, kdor nenadoma zbolí deležen prve pomoči. V slučaju večje nesreče ali hujšega obolenja mora priti bolnik takoj v zdravniško oskrbo ali v bolnišnico.

2. V obratih, kjer za to določene osebe pazijo, da ne pride do nesreč, mora biti zadostno število oseb izobraženih v nudenju prve pomoči. Sredstva za prvo pomoč, predvsem za ustavljanje krvi in začasno nego ran, morajo biti v dobro za-prihli skrinjicah, ki morajo biti označene, da je v njih vse potrebno za prvo pomoč. Priloženo mora biti izčrpno navodilo za prvo pomoč pri poškodbah, opeklinah, zastrupljenjih itd.

3. V vseh drugih obratih mora biti vsaj najnujnejše za obvezovanje vedno pri ro-

ki. To velja tudi za vse delovne prostore, ki niso v bližini kmetije.

Nekaj važnih navodil za praktično »prvo pomoč«:

Majhne poškodbe, ki predstavljajo večji del nezgod pri delu, kot n. pr. urezi, vbodljaji, praske, in so jim navadno izpostavljeni prsti, se vkljub njihovi domnevni malenkosti ne smejo zanemarjati. Take ranice je treba skrbno negovati, ker sicer kaj lahko povzročijo težka in nevarna vnetja.

Čistoča je pri vseh ranah najvažnejša. Ran ne smemo izpirati, ker voda spravi v rano klice, ki so na površini kože. Voda tudi preprečuje strjenje krvi. Uporabljati smemo samo suhe in čiste obveze. Umazani robci lahko povzročijo vnetje in zato nikdar ne smejo priti v stik z rano.

Namen prve pomoči je, obvarovati ranjenca pred nadaljnjimi posledicami ranitve. Tisti, ki nudi prvo pomoč, pa ne sme nikoli pozabiti, da je zdravljenje samo izključno zadeva zdravnika.

TUDI ZA VOLANOM BODI VLJUDEN IN OBZIREN DO SOLJUDI

kričanjem, starši morajo poseči vmes. Sedaj se sprimejo medseboj starši. Povzročitelji nereda so navadno edinci, ki pa so v očeh svojih staršev vedno najbolj nedolžni. Edinci so v družini gospodarji, vse se mora njim ukloniti, brezobzirni so tudi proti svojim staršem. Še bolj so neusmiljeni proti svoji okolici, otrokom, živalim itd. in okrutno uživajo v trpinčenju drugih, ker pač nimajo družbe svoje vrste, kjer bi v vsakdanjem življenjskem boju tudi sami trpeli, sami bili ponižani, vadili se v odpovedih, spoznali uživanje skupnih dobrot, skupnega veselja, skupnega premagovanja itd.

Otroci, posebno edinci, hitro spoznajo, na kakšen način najlaže izsilijo od staršev svoje želje. Prosi niso vajeni, še manj se zahvaljevati, starši jih k temu niso navajali. Svoje želje pa dosežejo z neprestanim moleovanjem, cepetajo z nogami, kriče, jočejo, pasejo mulo, namerno zbole ali simulirajo bolezen, se skrivajo, pobegnejo od doma ter povzročajo vse mogoče nevspečnosti staršem, samo da dosežejo svoj namen. Često se učijo in izdelujejo razrede samo proti obljubljenim visokim nagradam. Posebno so edinci nevarni v svoji pubertetni dobi. Njih domišljija je zelo razvita, ki jo hranijo še z raznimi gangsterskimi povestmi; slični filmi še manjkajoče dopolnjujejo in stopnjujejo, kjer junaki, čestomnožni ubijalci, zmagujejo, postajajo njih vzori in pubertetna mladina jih večkrat tudi v življenju posnema. Edinci niso vajeni brzdanja in odpovedi, oni hočejo uživati življenje z vsemi nasladami.

Tudi odrasel edinec ne pozna meja svojih želja. Za dosego svojih želja ne izbira sredstev in če treba se posluži celo zločina. Edinec hoče biti povsod prvi, čaščen in občudovan. V družbi je glasen, samo on govori, drugi skoraj ne pridejo do besede, uporablja laži, da sam sebe veliča in celo sam verjame v svoje laži. Vse, kar edinec ukrene in stori, je upravičeno, on nikdar ni kriv, vedno je nedolžen, krivi so drugi — družba. Edinec je skrajno sebičen, brezobziren do bližnjega, izkoriščevalen, zelo skop in če že stori bližnjemu kako uslugo ali dobroto, dela tako, da ga drugi občudujejo, hvalijo. Svoje usluge tudi visoko ocenjuje, nikdar niso dosti plačane, dočim usluge, dobrote, storjene njemu, smatra za samovsebi umevne in jih omalovažuje. Kot predstojnik je zelo oblasten, domišljav, nikoli ni dosti čaščen in nima niti malo smisla za socialne potrebe svojih podrejenih. Brezobzirno pleza po hrbtih drugih, rabi komolce, samo da doseže svoje nenasitne cilje.

V družbi se navadno ne zna obnašati. V svojem samoljublju ni vaje opazovati, da bi sprejemal lepe oblike družabnega vedenja, »bonton« za njega ne obstoja, on je vzvišen, vse zna in ve, kaj se spodobi. (Dalje prihodnjik)

PO FOERSTERJU:

Jezik imajo, pa ne govorijo

Takim pravimo, da so nemi; jezik jim je prav normalno razvit in vendar jim ne pride prava beseda iz ust; okvara je nekje v govornem organu. Pa ne mislimo razpravljati o žalostni usodi nesrečnih, ki jim ni dano, da bi mogli svoja čustva in svoje misli z besedo izraziti svojemu prijatelju. Kakor smo zadnjič slišali o gluhih svoje vrste, ki sicer imajo ušesa popolnoma zdrava in normalno razvita, podobno vrsto ljudi mislimo tudi danes opisati. Njih čustva so brez besed in svojemu bližnjemu ne morejo nikoli pravi čas dati dobre ali prijazne besede, čeprav morda v srcu kar pošteno in iskreno čutijo.

Če jih kdo povabi in so se pri njih zares imenitno zabavali, še morda v slovo zagodrnjajo: »Z Bogom« ali se morda celo zahvalijo; toda zlepa se ne potrudijo, da bi gostitelju izrecno povedali, kako jih je razveselil, kaj jim je bilo posebno všeč in zakaj je bilo tako lepo pri njem ali podobno. Če ni v resnici res bilo prijetno, seveda ni treba uganjati hinavščine; toda če res tako misliš, zakaj ne prideš na dan z besedo? Prijazna, iskrena beseda je vendar tako redka in če jo komu damo, je nikoli ne pozabi, vedno jo z veseljem in skrbno hrani.

Kolikokrat zamudimo priložnost, da bi rekli mehko ali sočutno besedo ko teži koga skrb in bolezen ali pa je izgubil najdražje, kar je imel. Nemi in brezčutni stojimo zraven, radi bi kaj rekli, pa si ne domislimo nič pravega in rajši molčimo. In vendar je sleherna tolažilna beseda kakor cvetni venec na grob. Samo enkrat je treba pošteno premisliti, kaj bi koga najbolj razvedrilo v uri preizkušnje. Kaj bi rekli na primer, ko bi vaši materi umrla najboljša prijateljica ali velika dobrotnica? Verjetno bi takole govorili: »Ljuba mama, v tej bolečini ti hočem biti še bolj vdan in poslušen.«

Pokažimo, da imamo v prsih srce in ob bolečini bližnjega nikar ne molčimo topo, brezčutno! Večkrat nanese, da moramo na daljše potovanje, zato se je treba ločiti od prijateljev, sorodnikov, kar povzroči, da nam je težko pri srcu. Toda tega za nobeno ceno ne pokažemo in oni seveda mislijo, da nam ni prav nič zanje. In vendar prav nič ne stane, če bi jim odkrito priznali, da se nam bo zelo tožilo po njih v času odsotnosti; zato se resnično veselimo zopetnega svidenja. Ali ne bo to priznanje njim v bodrilo in tudi v ponos češ, kako je navezan na nas! Prav tako se pogosto zgodi, da užalimo prijatelja in prav dobro se zavedamo svoje krivde; toda da bi zinili in mu rekli, da nam je žal in da nismo tako mislili, tega nikakor ne. Srce nam tega ne pusti in zato rajši počakamo, da se mu jeza poleže in boš čas že sam izgladil nasprotje. Toda žalitev ni kakor dežnica, ki se odteče, ampak žre v duši kot strup in dostikrat zamori vso ljubezen.

Vse to je sad trmastega molčanja. Pa vendar imamo usta za kaj boljšega nego za srebanje juhe; niti mislimo si ne, kako lepe in nežne poteze dobe, če se navadimo, da vselej rečemo prijazno in iskreno besedo, kadar nam je lepo in toplo pri srcu. Saj ni treba, da bi nam bilo srce vedno na koncu jezika — lahko bi se preveč oprušilo ali pa celo zmrznilo — toda navaditi se vendar moramo, da se bomo pravi čas otreli napačnega strahu in redkobesednosti, ter dali drugim razumeti, da so nam ljubi in dragi in da čutimo do njih hvaležnost. Moramo se pač tega naučiti, saj je vendar to tako lepa in osrečujoča umetnost! Koliko truda stane umetnost petja in igranja, da z njim pripravimo svojcem prijetno razvedrilo! Zakaj bi se potem ne vadili še v umetnosti prijaznega govorjenja? Neizmerno več utehe nam bo prinesla ta umetnost pri govorjenju, ker moremo z njim izraziti to, kar je ustvarilo naše srce samo, dočim pri glasbi ali pri petju podajamo le to, kar so ustvarili drugi.

Treba je le poguma in dobre volje. Tesnobo, ki se oprijemlje tvojega srca, ko se prvič siliš, da bi spregovoril nekaj prijaznih besed sosedu, kateremu si bil dosedaj skoroda tuj ali bi prijatelja, s katerim te že dalj časa loči prepad nerazumevanja, prosil za odpuščanje, boš moral odločno pregnati in nikoli več ne boš prišel v zadrego. In potem odločno vztrajaj v vaji prijaznega govorjenja in postal boš kmalu pravi umetnik človeške govorice, s katero boš osrečeval sebe in vso svojo okolico.

Moj radio-aparat ...

Zares čudovita iznajdba! Po zračnih valovih sem s pomočjo radio-aparata povezan z vsemi deli sveta. Za kar so v pretekli dobi rabili mesece in morda celo leta, da so namreč prispela poročila iz najoddaljenejših predelov zemlje v Evropo, se danes izvrši skoro v trenutku. Saj pri svojem aparatu poslušam besede papežev, katere govori množici pred cerkvejo sv. Petra ali prisostvujem poteku mednarodnih športnih tekem v Squaw Valley v Ameriki in podobno...

Spominjama se še, kak dogodek je bil to, ko so si pred dobrimi trideset leti najpodjetnejši v naših krajih prvi nabavili to čudovito iznajdbo, ki je takrat seveda bila še precej primitivna. Neki mož pač nikakor ni hotel verjeti, da bi radio-aparat mogel resnično prenašati po zračnih valovih govornico in glasbo iz daljne oddajne centrale. Kar užaljen je bil, ko so mu zatrjevali češ, »ali me zares imate za tako neumnega.« Niti potem, ko si je aparat od blizu ogledal, ni mogel verjeti in je samo zmajeval z glavo rekoč: »Ne boste me vlekli ne!«

Kakor film, tako je tudi radio zares izvrstna iznajdba. Zanj je človek uporabil zakonitosti, ki jih je Stvarnik položil v mrtvo naravo in ki so prej tisočletja ležala skrita in neizrabljena. Pod kulturnih deželah že skoraj ni hiše, ki bi ne imela radijskega aparata. Mnogi si življenja brez radia sploh ne morejo misliti; od jutra

do večera in še pozno v noč jim govori in poje.

Rojstni dan iznajdbe radia sega že v prejšnje stoletje. Leta 1897. se je posrečilo znamenitemu italijanskemu fiziku Marconiju, da je uspešno preizkusil prvi brezžični telefon, nekaj priprosti radio-aparat. Seveda je še preteklo precej let, preden so to veliko iznajdbo uporabili v službi današnjega radia. V Avstriji so začeli z radio-oddajami »RAVAG« leta 1924 in danes ima ta oddaja nad 2 milijona odjemalcev oziroma poslušalcev.

Radio je postal pravi oblikovalec človekovega mišljenja. Saj mu govori ob vsaki priliki; lahko ga uči, dviga v višji svet in mu nudi potrebne zabave. Lahko pa mu tudi posreduje zmote in ga navaja h krivici. Lahko torej stori mnogo dobrega, pa tudi mnogo hudega. Zato vidimo, da so se to iznajdbo prav hitro postavili v službo oznanjevalca naukov pravih in nepravilnih prerokov. Posebno v deželah, kjer vlada avtoritarna oblast, je radio popolnoma v službi države; prav radio je takim oblastem eno najmočnejših sredstev, s katerimi oblikujejo množice in jim posredujejo celotno propagando.

Toda radio stori tudi mnogo dobrega; saj v službi resnice more biti mogočno sredstvo za pobijanje zmote in laži. Na nas pa leži in izbira nam je dana, da nam je radio kot dober prijatelj in varen vodnik k resnici in lepoti...

Malo za šalo, malo za res:

Štiri vrste ljudi

Že tedaj, ko je človeštvo bilo še v povojih, je neka bistra glava odkrila, da ima svet 4 konce (v nasprotju s klobaso, ki ima dva, in z nekaterimi pridigarji, ki sploh nimajo konca), da je zemlja krogla iz štirih elementov, da ima leto štiri letne čase, država pa štiri stanove itd.

Tudi človek, krona stvarstva, stoji v znamenju številke »4«. Učenjaki so namreč vse človeštvo razdelili v štiri razrede. Predstavljajmo si, da smo vsi ljudje, kar nas je, zbrani v velikanski dolini Jozafat. Učenjaki zatrobijo na svoje filozofske trobente in na mah se milijonske množice razdelijo v štiri tabore: v prvo ograjo seženejo sangviniki, v drugi se drenjajo koleriki, v tretji se s povešenimi glavami sprehajajo melanholiki, v četrti pa čepijo flegmatiki.

Seveda si vsi učenjaki tudi niso edini, ali imamo res samo štiri temperamente, in se močno prepirajo. Toda prepir je eno glavnih opravil učenjaškega raziskovanja. Med njimi neki zgodovinar trdi, da je dognal, da ima vsaka ženska najmanj dva temperamente, to je vročega in mrzlega. Drugi pa bi hoteli vse temperamente združiti tako rekoč pod eno kapo, češ da so vsi ljudje v temelju enaki kostruni. Mi pa ostanemo lepo na sredi pri zlasti skledi, pri številki štiri.

Prvi razred: sangviniki. Sangvinik ali vročkrvnež je otrok trenutka, poln vroče, žive krvi. Pozna samo en čas: sedanjost. Na preteklost je hitro pozabil in na bodočnost bo lahko mislil, ko bo prišla. Vsi njegovi prijatelji pravijo, da ima »zlato srce«; vsemu prihrdi, kar mu predlagaš. V vsem je nestalen razen v ljubezni, zakaj zaljubljen je vedno, samo predmet njegove ljubezni se neprestano menjuje. Kar objubi, trdno drži, razen če ne pozabi. Podjetij, ki jih je započel, je brez števila; reči pa, ki jih je izvršil, lahko kmalu prešteješ.

Tak človek nikoli ne prešteje svojega denarja in nikoli ne ve, koliko je ura. Vedno je v navdušenju in v denarnih zadregah. Vsak podvig mu je čudovit in vsa dekleta so »nebeško krasna«. Grozno se zanima za vse, posebno za skrivnosti in jih prav hitro zaupno pošepeta na uho vsem prijateljem.

Drugi razred: koleriki. Spoznaš ga takoj po sledečih znakih: globoko ležeče oči, štrleče lične kosti, namršeni lasje in čopaste obrvi. Kolerik je kot trmast stroj, ki drobi kamenje na cesti: vedno gre naprej in jo

reže naravnost po najkrajši poti; včasih tudi z glavo v zid. Ugovora ne trpi in se ne pusti vladati od nikogar razen od svoje žene. Svojo besedo drži kakor španski plemič in je navadno ošaben.

Tretji razred: melanholiki. Če vidiš človeka, ki gre po poti s počasnim korakom in upognjenim tilnikom, ga z vso gotovostjo smeš pristeti k melanholikom. Tudi njegov obraz je nenavaden; zdi se, da ga vedno bolijo zobje. Melanholik ali črnogled je zelo plašen; boji se ljudi. Vsak novčič trikrat obrne v roki, preden ga izda. Ko ima dvajset let, že računa na penzijo in starost. Vsako besedo v ustih šestkrat obrne, preden jo izgovori. Pa prav radi temnega premišljanja se črnogledu rado zgodi, da ga s svojimi redkimi besedami polomi.

Črnogled je nepopisno nezaupen. Če se kdo smeje, je prepričan, da zasmehuje njegovo. Do vsega je nad vse mere previden. Ko pride v mesto, se stiska k zidovom, da mu ne pade kaka opeka na glavo. Včasih nosi rokavice, da se obvaruje pred bacili. Zavarovan je pri vseh zavarovalnicah in ponoči vstaja dvakrat, da se prepriča, ali so večna vrata zaklenjena. Če ima denar, sanja vse noči, da ga napadajo roparji in če ima ženo, sumi, da ga vara. Kot sovražnik je nespravljaliv, kot prijatelj pa zvest kot skala. Toda če je črnogled tvoj prijatelj, ravnaj z njim kot s surovim jajcem, da se prijateljstvo ne razbije.

Četrti razred: flegmatiki. V ta razred spadajo debelušni in dobrodušni ljudje. Pri njih je vse zaokroženo: obraz, oči in vse telesne okončine. Flegmatik mirno in prijetno plava s tokom časa in je vedno na vrhu kot olje. Kot državljani je najzanesljivejši: ni revolucionar, zakaj vsako premikanje se mu upira. Če ga potisnejo na pot, se leno premika; če stoji, se kam opre ali nasloni; če sedi, položi roke v naročje ali na mizo.

Strasti pozna le po imenu; navdušuje se za popoldansko spanje in za četrtinko božje kapljice. Ker je flegmatik nasprotnik vojne, je gotovo, da ni znašel smodnika. Pač pa so debele, mehke blazine, udobni naslonjači, dobre peči in obložena miza njegova iznajdba.

Tako boste mogli vsakega človeka povleči — v njegov razred in uganiti, v kakšno družbo spada. To pa je važno za kulturni, socialni, gospodarski in splošni podvig družbe kot posameznika, zakaj že stari Sokrat je dejal: »Spoznavaj samega sebe!«

KAJ PA FILM?

Za film je potreben denar!

Ali morda veste, da na svetu vsako leto spravijo na platno okoli 1800 filmov; od teh seveda največ v Združenih državah, kjer naredijo letno okoli 400 filmov?

Za produkcijo filmov je treba ogromno denarja. V Avstriji stane izdelava navadnega filma 3 do 4 milijone šilingov, dočim pride boljši barvni film na 7 do 8 milijonov šilingov. Radi teh ogromnih vsot si manjše države pač ne morejo privoščiti velikih monumentalnih filmov. Te vrste filmov, kot so na primer: Quo vadis, Ben Hur, 10 zapovedi, Vojna in mir in podobno, morejo izdelati samo še bogati Amerikanci; saj stane tak monumentalni film tudi do 100 milijonov šilingov. Že režija takih filmov je silno draga; toda glavni vzrok teh visokih števil so muhasti filmski zvezdniki, ki za majhno plačo ne stopajo pred filmsko kamero. Najbolj znameniti filmski igralci namreč zaslužijo bajne vsote; znano je, da na primer B. O. W. Fischer zasluži pri nastopu enega filma do 2 milijona šilingov. Še celo tu v Evropi je italijanska filmska zvezda Gina Lollobrigida, katere mož je Slovenec, rodom iz Koroške, zaslužila milijonske vsote za svoje nastope v filmu.

Vse te milijone prinesejo filmski industriji skromni gledalci s svojo vstopnino. In znano je dejstvo, da spadajo danes filmski podjetniki med najbogatejše ljudi.

Med to večmilijonsko množico, ki podpira filmske velikaše, spada tudi ti, katoliški fant in katoliško dekle. S svojo vstopnino podpiraš ta podjetja prostovoljno, zato imaš tudi pravico na neki način doletati, kakšen film se naj pri nas predvaja. Če bodo namreč filmski podjetniki ugotovili, da hočejo gledalci gledati le dobre in poštene filme, bodo tudi take proizvajali; saj njim gre le za zaslužek.

Pri tem se katoličan drži sledečih pravil:

1. Škoda je za denar, da bi se pozneje moral jeziti, ker te film ni zadovoljil. Prepričaj se zato, kaj pravi o njem katoliška filmska komisija.

2. Filmski reklami ne verjemi, ker je navadno pretirana; plakati imajo pač nalogo, čim več ljudi privabiti k predstavi.

3. Če Mici in Urši hvalita film, še zdaleka ni rečeno, da je film res dober; saj imam svoje prepričanje in svojo sodbo. Samo resnim kritikom bom verjel.

4. Mnogo ljudi pusti pri obisku filma svoj razum doma in predstavo kar »požirajo«. Tvoj okus pa mora biti občutljiv in izbirčen, zato dobro premisli vse, kar je bilo na platnu prikazano.

5. O filmu razmišljaj še tudi pozneje in se s kom o njem pogovori; več glav več ve in več vidi; takó bo moja sodba o filmu popolnejša.

6. Vsak resnejši film ima svoj problem, katerega hoče po svoje prikazati; zato se vprašaj, kaj ti hoče ta film povedati in kaj hoče pri tebi doseči. Ker vzgledi vlečejo, boš pozorno presodil značaje nastopajočih.

7. Vstopnica, katero si plačal, je tvoja glasovnica za dober film oziroma proti slabemu filmu. Zato boš obiskoval le dobre filme in boš k temu navajal tudi prijatelje in znance.

Globoka žalost - radi mlade opice

Navajeni smo že, da trpi naš bližnji lakoto in mrz, ne da bi mu pomagali. Toda ko gre za mačko ali psička, smo polni gnanja. Ta živalica je bog v družini, ki zasluži vso pozornost. Celó žrtve bomo doprinesli, težke žrtve, če bo živalica zbolela in hotela poginiti.

V Baslu v Švici so imeli veliko skrbí z mlado opico-gorilo, Buči po imenu. Neki švicarski list je takole pisal:

Javljamo žalostno vest: Mala gorila Buči, ki je prišla iz Kameruna v Basel, je nedoloma umrla (t) radi slabokrvnosti. Stara je bila eno leto in je tehtala 5 kg. Že pred mesecem so zdravniki ugotovili resnost položaja. Prihitej je tudi otroški zdravnik, ki je odredil prevoz v otroško kliniko. Ne navadni bolnik je bil deležen transfuzije krvi, ki pa ni prinesla pričakovanega rezultata. Vse mesto žaluje za simpatično gorilo.

K temu pripominja katoliški list sledeče: »Sedaj manjka le še mrliška objava v listih in pokop na otroškem pokopališču. Zares, krasno kulturno spričevalo za našo dobo!«

P * I * S * A * N * O * B * R * A * N * J * E

Ivan Aramilev:

Lov na medveda

V Krutoj Logu je medved raztrgal našo kravo Krašulko. Mati joka. Babica se pripravlja, da gre s konji po ostanke krave. Meso je vsaj za pse še uporabno.

»Ne pelji se!« pravi ded babici. »Medved bo še enkrat prišel na ono mesto in jaz bom z njim obračunal. Kaj si je predrznež domišljjal, da je lovca raztrgal govedo! Tej zverini ne smemo odpustiti.«

Babica molči: ve, da ima malo smisla, ugovarjati dedu.

Zvečer nabaše stari puško s kroglo, vzame deske in sekiro in odide. Hočem iti za njim, toda napodi me domov: »Glej, da greš domov, ti capin!« — Užaljen se vrnem v koč. Celo noč ne spimo. Babica se boji, da bi medved deda ne premagal. Moči starega že popuščajo in vidi tudi ne več dobro. Treba bi bilo strica Nifonta ali katerega izmed mladih kmetov vzeti na pomoč, toda stari je ponosen in hoče vse sam storiti.

Zjutraj pride ded praznih rok nazaj. Medved se ni prikazal, da bi pojedel kravo. Ali je ovolal deda ali pa je bil sit in prelen za hojo.

Starec ne govori z nami.

Babica znova dokazuje, da je treba iti po Krasulko. Zakaj naj bi bilo meso slabo? Ded udari s svojimi kmečkimi škornji ob tla: »Kakor sem rekel, tako bo! Gospodarja vam ni treba poučevati.« Vem: zvečer bo zopet šel na prežo. Tiho grem ven na cesto, čez zadnja dvorišča stečem v gozd. Tisto mesto dobro poznam, Krutoj Loga mi ni treba iskati. Krasulka leži na strani. Trava okrog nje je pomandrana, deli odtrgane kože in drobovina leži okrog. Čisto v bližini, na gosti jelki, je zaklonišče, ki si ga je bil zgradil ded: tri deske ležijo na debelih vejah.

Zlezem gori in se ozrem okoli — daleč se vidi odtod. Ob mojih nogah žubori potok med kamni. Tišina in vonj po smoli napolnjujeta gozd.

Drevo, na katerem sedim, je zelo staro. Lahen veter ga ziblje, da škriplje in mi padajo ostre igle na tilnik. Gledam in poslušam ptice in mislim na srečanje z dedom. Ali me bo zopet napodil?

Ded pride ob sončnem zahodu. Zleze na drevo. Jaz sedim na njem in sem čisto iz sebe.

»Ti si tukaj?« šepeta začuden. »Kaj te je prignalo sem?« Jaz se stiskam k deblu in se ne upam ganiti. — »No, zlezi dol!« zapove ded. »Tukaj te ne morem rabiti.«

»Dedek, jaz bom čisto, čisto tiho...« Prime me za vrat, tedaj pa nekaj zašumi v gozdu. Prsti, ki me držijo, se sprostijo in roka prime za puško. Prisluškujeva. Zopet

je tiho vsenaokrog. Bržkone je ris v grmovju ujel jerebico ali pa je srečal v odvetra polomljenem drevju jazbeča in je padel nad njega. Ded se ne krega in me ne napodi več.

Ko postane temno, se veter poleže in gozd molči. Od mraza se zvijeva skupaj. Jaz mislim na to, da mogoče tudi danes medveda ne bo. In jutri že ne bom več sedel poleg deda na zaklonišču. Pri tej misli postanem zelo žalosten.

Šele proti jutru slednjič pride medved. Slišim njegovo glasno cmokanje, a videti ni ničesar, kajti na jaso pada senca drevesa. Kako to jezi človeka!

Ded položi puško na vejo. Jaz odrevenim: zdaj torej! Zdaj takoj! Toda zastoj čakam na strel. Ded čaka, da pride mesec iz oblakov in razsvetli jaso, da bi gotovo zadel. Medtem cmoka medved v temi, trga kose mesa in Krasulke kosti pokajo med njegovimi zobmi.

K sebi potegnjene noge postanejo trde in v mesu nekaj ščegeta. Samo zdaj ne kihni! Medved bi stekel proti in ded bi me pretepel... In kako bi mogla priti domov praznih rok? Mati in babica bi se dedu posmehovali.

K sreči se slednjič prikaže mesec. Preko gozda in ob najinih nogah postane svetlo. Medved se premika in piha.

Strel me skoro omami in zaklonišče je zavito v dim. Medved zarjuje in se valja po tleh. Dim smodnika se je razpršil in vidim, kako se zver vzdigne in skoči proti najinemu drevesu. Rjove pod zakloniščem in praska drevesno skorjo. »Zlezi na vrh, Mitjuha, tam te ne bo dobil!« vpije ded in pograbi sekiro za pasom.

Od samega strahu ne morem ganiti ne rok ne nog. Medved pleza po deblu gori. Zdi se, da sva izgubljena! Skozi veje se vidi težka glava s pritisnjenimi ušesi. Še en trenutek — in medved naju bo vrgel z zakloniščem vred na zemljo.

S prvim udarcem s sekiro odseka ded medvedu šapo, z drugim ga udari po glavi: rjovenje, da mi zastane srce, potem pa molk.

Medved pada, pokajoč se lomijo suhe veje. Ded nabaše puško, kajti boji se, da si bo medved še opomogel in odšel. Zaradi varnosti izstrelji še eno kroglo v temno telo. Zopet naju obdaja tihota.

Dolgo sediva molče. Vedno bolj postaja svetlo, polagoma ugašajo zvezde. Ded si nabaše pipo, roke se mu tresejo in vidim, kako mahorko (ruski tobak) trosi poleg pipe.

Svetlo postane, vidijo se že rosne kapljice v travi in jelkini storži v mahu.

»To je drugi slučaj v mojem življenju, da zastreljeni medved napade zaklonišče,« pravi ded. »Zgodilo se je, da ga nisem zadel ali da sem ga ranil in jo je medved potem, ne da bi se ozrl okrog sebe, popihal, kolikor hitro je mogel. Toda ta tukaj je bil hraber bojevnik! Dobro, da sem imel sekiro, sicer bi naju bil raztrgal kakor Krasulko.«

Zlezeva z zaklonišča. Skačem okoli, da se razhodom in si ogrejem noge. Medved leži ob drevesu in steguje gobec, kakor da bi spal. Zemlja okrog njega je napojena s krvjo.

Ded se dotakne z nogo napihnjene vampa zveri. »Si se nažrl, ropar. Si šel na sprehod in si praznoval pojedino v tajgi. Sedaj je bil čas, da izveš, kaj se spodobi! Če bi bil žrl korenine in jagode, bi te pustil živeti, kakor dolgo hočeš. Pa si začel ropati — in maščevanje je prišlo. Ne zameri, moj dragil!«

Govori z medvedom, kakor s človekom. Zveni smešno in nerazumljivo. Če se nama pri skupnem lovu z dedom posreči, ustreliti manjšo zver ali ptico, vedno potipljem z rokami lovski plen. Tudi zdaj bi rad pogledal, kakšne zobe in kremplje ima

Valentin Polanšek:

Povodni mož v Malih pečeh

Ni še prav dolgo, odkar pelje skož obirške Velike peči cesta. Prej je šla cerkvena pot mimo gostilne pri Križu. Od tam pa dol proti Obirščici in je v Malih pečeh zavila na Ropreško. Tam poleg mostu je siva skala, na kateri ne rase ničesar, niti mah. O mostu dandanes ni nobene sledi več. Nekdanja pot se samo tu in tam še opazi. Ostala pa je siva skala ob strugi.

In na tisti skali je ob gotovih časih posedal povodni mož. Ponavadi je umival ter česal svoje mlade ali pa so vsi skupaj leno mežikali v svetli dan.

Bog ne daj, da bi kak človek zalotil to povodno pošast pri tem početju! Gorje tistemu!

In res se je zgodilo tole: Neko mlado nedeljo je šla zala ropreška hči k prvi maši v Kaplo. Ta kmetija spada pod kapelško župnijo, kljub temu da je bliže k cerkvi Svetega Janeza na Obirskem. Prišla je na Ropreški most v Malih pečeh... zagledala je povodnega moža, in izginila je...

Ko pa je dekle pokorno in prijazno dolgo časa služila povodnemu možu, ji je gospodar čudnega povodnega gradu nekoč dejal, da ji hoče izpolniti najsrečnejšo željo. No — in česa naj bi si uboga lepota že bolj želela nego povratka domov? Ni si pa upala tega reči. Ker je oklevala in molčala, je povodni mož uganil želje dekleta.

parni pritisk je rasel. Susquehanna bi lahko takoj odplula.

Ravno v trenutku, ko se je poročnik Bronsfield pripravljal, da zapusti krov in se umakne v svojo kabino, — bilo je ob enih 17 minut zjutraj — je njegovo pozornost nenadoma pritegnilo žvižganje v daljavi.

Kakor njegovi prijatelji, je tudi sam v prvem hipu mislil, da žvižga para, ki uha-ja. Ko pa so se ozrli kvišku, so takoj ugotovili, da prihaja šum iz najvišjih zračnih plasti.

Niti besedice še niso utegnili izgovoriti, ko se je žvižganje strahovito zaostri in pred njihovimi oslepljenimi očmi se je prikazal ogromen meteor. Zaradi hitrega letenja in trenja v zračnih plasteh je ves žarel.

Ta ognjena gmota je pred njihovimi očmi narasla, zagrmela v poševni drog na prednjem delu ladje, ga na robu ladje prelomila in z oglušujočim hruščem izginila v valovih.

Nekaj čevljev bliže — in Susquehanna bi se bila brez sledu potopila.

V istem hipu se je pojavil kapitan Blomsberry. Na pol oblečen je tekel na prednji del ladje, kamor so bili planili že njegovi častniki.

— Dovolite, gospodje, je vprašal, ka se je pripetilo?

Častniški pripravniki so izrazili mnenje vseh, ko je vzkliknil:

— Kapitan, »oni« so se vrnili!

(Dalje prihodnjič)

medved, toda ne morem se odločiti za to. Tudi mrtvi medved je še strašen in človek se ne sme šaliti z njim!

»Si pač prestrašen, ha?« vpraša ded. »Pač za nobeno ceno sveta nočeš iti na lov na medveda?«

»Ne, kaj praviš!« odgovorim. »Zakaj naj bi se bal? Drugič ne hodi brez mene: v dvoje je bolj vesel!«

Stari me nežno poboža po glavi. »Krasen dečko si, sant! Iz tebe še postane lovec.« — »Pojdi po konja, jaz ostanem medtem tukaj. Sicer pridejo druge divje zveri in potegnajo medvedu kožo s telesa. To storijo zelo spretno!«

Skakajoč hitim po gozdnem potu, se spodtikam nad kamni in koreninami in komaj čutim zemljo pod nogami. Danes bo vsa vas zvedela o najinem lovu. Dečki moje starosti me bodo zavidali. Na cesti me sreča učitelj Vsevolod Jevgenjevič in vpraša:

»Kako je, lovec, pravijo, da si ustrelil zver?«

Tečem v koč in na pragu zakličem babici:

»Zaprezi Bulanko pred voz! Medveda sva ustrelila.«

Dolgo je stopical vznemirjen po svoji čarobni palači pod tisto sivo skalo. Rad je imel lepoto. In ravno zaradi tega si je dejal: Storit moram kaj takega, da je ne užalostim! Ob enem pa tako ukreniti, da je ne zgubim!

»Vem, da bi najraje šla domov,« je končno spet on spregovoril lepotici, »zato te bom spustil za nekaj časa domov.«

Okrog pasu ji je privezal dolgo vrstico, ki se je bleščala kot sončni pramen. Ako želiš sama sebi dobro, je povedal, imej to vrstico vselej na sebi, kajti drugim ljudem ne bo vidna.

Potem ji je še požugal in naročil:

»Ko bom za vrstico prvokrat pocukal, tedaj se začni pripravljati na odhod! Ko bom drugokrat pocukal, jemlji slovo od svojcev! Ko bom tretjokrat pocukal se pa prostovoljno spet vrni k meni!«

Krog ropreške hčere je začelo silno šumeti, zavrtinčilo se ji je pred očmi... in stala je zopet sredi mostu.

Vrnila se je vesela domov. A kaj doma? Najmlajša njena sestra, katero je tisto mlado nedeljsko jutro pustila vso malo, spečo v zibelki, je bila že starka. Vsi drugi ljudje pri hiši so ji bili tuji. Po dolgem pogovarjanju in zburanju davnih spominov so prišli končno do ugotovitve: Res to je tista davna ropreška hči, ki je na tak nerazumljiv način tedaj izginila. Lepotica pa se je čudila še bolj. Kajti ona je bila vsa mlada in zdela se ji je, da je bila samo nekaj ur zdoma. A v resnici so bila to številna desetletja!

Obirškim in kapelškim fantom se je to zalo dekle dopadlo. Prihajali so jo snubit. A zaman.

Lepotica je delala in živela z drugimi domačimi. Samo v cerkvi in pri domači družinski molitvi se je vedla nenavadno: vselej jo je pri tem posilil zaspanec. Ko pa je bilo molitve konec, se je spet prebudila.

Nekoč pa se je domači hlapec ponesrečil. Padel je s češnje; še dandanes rastejo košata češnjeva drevesa na Ropreškem. Lepotica je iz navade, kakor to rečejo drugi, zatarnala: »Sveti križ božji!« — In pri priči se je spremenila. Postala je grda, stara in sključena. Vrvica, drugim nevidna, je padla od nje. Ker je ni mogla več privezati nazaj krog pasu, jo je ovila krog grčaste klade pod uto. — Potem je legla.

Pocukalo je prvokrat... bivša lepota, zdaj starka, se je stresla; potem je pocukalo drugokrat... starka je umrla; potem pa še tretjokrat... nesreča za nesrečo je pridrla na Ropreško.

Povodni mož pa je pobil vse svoje mlade na tisti sivi skali, ko je privlekel klado do mostu. Zaklel se je, da bo propadel most, da bo šlo Ropreško v nič... in pogreznil se je v globino za vselej.

Ni nobenega več od ropreškega rodu, ni več mostu, Ropreško samo pa je skoraj propadlo. Kar je ostalo, je ta povest, za katero ve le nekaj domačinov.

JULES VERNE:

117

Potovanje na Luna*)

— Tudi brzjav ne, je odgovoril častniški pripravniki, ki ni bil v zadregi. Toda med luno in zemljo je povsem lahko vzpostaviti grafično zvezo.

— Kako?

— S teleskopom na Long's Peaku. Znamo vam je, da ta približa luno na komaj 8 kilometrov razdalje od Skalnih gora in da z njim na lunini površini vidimo predmete, ki imajo 9 čevljev v premeru. No! Če naši iznajdljivi prijatelji naredijo veličansko abecedo in napišejo 300 seznjev dolge črke, stavek pa dolg 4 kilometre, nas tako lahko obvestijo o sebi!

Bučno so zaploskali mlademu častniškemu pripravniku, ki je dokazal, da ima iznajdljivo domišljijo. Celo poročnik Bronsfield je priznal, da bi se ta misel dala uresničiti. Dodal je, da bi s pošiljanjem svetlobnih žarkov, ki bi jih s paraboličnimi zrcali zbrali v snope, lahko vzpostavili neposredno zvezo. Take žarke bi videli prav tako na površini Venere ali Marsa, kakor vidimo planet Neptun z zemlje. Končno je dostavil, da so morda svetle točke, ki so jih že opazili na najbližjih planetih, znaki, ki jih pošiljajo na zemljo. Če tudi bi na takšen način, je pripomnil, lahko dobivali vesti z lune, pa nikakor ne bi mogli takih vesti pošiljati z zemlje, razen

v primeru, da imajo tudi lunini prebivalci instrumente za opazovanje na daljavo.

— Tako je, je odgovoril neki častnik, toda nas zanima predvsem, kaj se je zgodilo s potniki, kaj so naredili in kaj so videli. Sicer pa, če se je poskus posrečil, o čemer ne dvomim, ga bodo ponovili. Columbiad še vedno stoji vkopan v floridski zemlji. Gre le še za kroglo in smodnik in vsakikrat, kadar je luna v zenitu, ji lahko pošljemo tovor potnikov.

— Prav gotovo, je pripomnil poročnik Bronsfield, bo J. T. Maston nekega takega dne s svojimi prijatelji krenil na pot.

— Če bi me hotel s seboj, je vzkliknil častniški pripravniki, sem takoj pripravljen oditi z njim.

— O, takih, ki si kaj takega želijo, ne bo manjkalo, je odvrnil Bronsfield, če jih ne bi nihče zadrževal, bi se kmalu polovica prebivalstva z zemlje preselila na luno.

Tako so se razgovarjali častniki Susquehanna skoraj do ene zjutraj. Težko je povedati, kakšne nenavadne sisteme in čudne teorije so si ti drzni duhovi izmišljali. Po Barbicanovem poskusu je kazalo, da za Amerikance ni nič nemogoče. Že so delali načrte, kako bi poslali na luno ne samo znanstveno odpravo, ampak tudi celo naselbino in celo vojsko s pehoto, topništvo in konjenico, da osvoji lunine dežele.

Ob enih zjutraj še niso izvlekli sonde iz morja. Manjkalo je še 10.000 čevljev, za kar bi potrebovali še nekaj ur. Po kapitnovem povelju so bili zakurili peči in

